

Centar za samostalni život osoba sa invaliditetom Srbije

V O D I Č

za praćenje primene na lokalnom nivou

Strategije za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine

---

Beograd, 2022. godina

Vodič pripremila:

mr Branka Pavlović, stručna saradnica na projektu *PRIMENI, PRATI, PROMENI*

Tehnička priprema Vodiča za elektronsko publikovanje:

PRINT-UP doo, Leskovac

Ova publikacija se ne može kopirati, štampati i distribuirati bez prethodne saglasnosti
Centra za samostalni život osoba sa invaliditetom Srbije (CILS)

Sadržaj

1. Uvod.....	5
1.1. Kako je Vodič nastao.....	5
1.2. Svrha i cilj Vodiča.....	6
2. Koncept samostalnog života osoba sa invaliditetom.....	9
2.1. Značenje pojma.....	9
2.2. Pokret za samostalan život osoba sa invaliditetom.....	12
2.3. Personalna asistencija.....	12
3. Strategija za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine.....	15
3.1. Međunarodni i domaći pravni okvir od značaja za položaj osoba sa invaliditetom.....	16
3.2. Položaj osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji.....	20
3.3. Struktura Strategije za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine.....	21
3.4. Principi i vrednosti na kojima se Strategija zasniva.....	23
3.5. Akcioni plan za sprovođenje Strategije za period 2021. – 2022. godina.....	24
4. Uloga jedinica lokalne samouprave u sprovođenju Strategije za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom i AP Strategije.....	26
4.1. Kako je AP za primenu Strategije za period od 2021. do 2022. godine definisao ulogu JLS?... 26	
4.2. Kako jedinica lokalne samouprave može da sprovodi Strategiju i njen AP?.....	33
4.2.1. Ključne dosadašnje mere jedinica lokalne samouprave za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom.....	33
4.2.2. Aktivnosti jedinica lokalne samouprave na unapređenju položaja osoba sa invaliditetom u skladu sa Strategijom za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom 2020-2024 i pratećim Akcionim planom 2021-2022.....	35
5. Šta je praćenje ili monitoring ostvarenih rezultata Strategije za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom 2020-2024?.....	39
5.1. Monitoring kao proces.....	39
5.2. Plan monitoringa i njegov značaj.....	40
6. Radna grupa za monitoring.....	52
6.1. Formiranje radne grupe za monitoring.....	52
6.2. Učešće i izbor predstavnika organizacija osoba sa invaliditetom u radnoj grupi za monitoring.....	53
6.3. Javnost rada radne grupe za monitoring.....	54
6.4. Izveštaj o monitoringu primene LAP-a za osobe sa invaliditetom.....	55

Svi pojmovi navedeni u tekstu u muškom rodu, odnose se i na muški i na ženski rod.

Akronimi

- AP - Akcioni plan
- CILS - Centar za samostalni život osoba sa invaliditetom Srbije
- CRM - Customer Relationship Management (upravljanje odnosima sa klijentima)¹
- ENIL - European Network of Independent Living (Evropska mreža za samostalni život)
- IT - Informacione tehnologije
- JLS - Jedinica lokalne samouprave
- LAP - Lokalni akcioni plan
- OCD - Organizacija civilnog društva
- NSZ - Nacionalna služba za zapošljavanje
- UN - Ujedinjene nacije

---

¹ Strategija za upravljanje i analizu podataka dobijenih prilikom interakcije sa klijentima

1. Uvod

1.1. Kako je Vodič nastao

Ovaj Vodič je nastao kao deo aktivnosti u okviru projekta *PRIMENI, PRATI, PROMENI* koji je zagovaračkog karaktera i odnosi se na javno zagovaranje/zastupanje primene i praćenja *Strategije za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji u periodu od 2020. do 2024. godine*² i pratećeg Akcionog plana³, na lokalnom nivou, odnosno u jedinicama lokalne samouprave, kao i na učešće predstavnika organizacija civilnog društva (OCD) osoba sa invaliditetom u lokalnim radnim telima za praćenje primene. Projekat *PRIMENI, PRATI, PROMENI* je podržan kroz grant šemu ACT- projekta u Srbiji, a direktno ga sprovodi Centar za samostalni život osoba sa invaliditetom Srbije (CILS)⁴.

ACT¹ je akronim od engleskog naziva projekta – *Active Civil Society Together*, što znači *Zajedno za aktivno građansko društvo*. Opšti cilj *ACT projekta* je: doprinos aktivnom građanskom društvu za dobrobit svih ljudi i povećano učešće građana u donošenju odluka, posebno na lokalnom nivou. ACT se bavi izazovima građanskog aktivizma u Srbiji tako što OCD pruža ciljanu podršku za njihov organizacioni razvoj i finansijsku održivost, kao i za jačanje odnosa sa građanima i kapaciteta za umrežavanje. Između ostalog, ACT-projekat podržava saradnju između OCD i lokalnih samouprava radi pružanja boljih usluga građanima. Kroz ove napore, ACT teži da poveća poverenje građana u OCD i lokalne samouprave. Cilj projekta je i jačanje veza između OCD i građana. ACT projekat u Srbiji se sprovodi od 2020. godine. Sprovodi ga konzorcijum koji čine *Helvetas Swiss Intercooperation* i *Građanske inicijative*. Partneri i saradnici na projektu su: SKGO (Stalna konferencija gradova i opština); BOŠ (Beogradska otvorena škola); Fondacija TRAG; CiviCatalyst - prva CRM platforma za neprofitne organizacije na srpskom jeziku.

---

² Strategija za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine, "Sl.glasnik RS", br. 44/20

³ Akcioni plan Strategije za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji u period od 2020. do 2024. godine, u period od 2021. do 2022. godine, "Sl.glasnik RS", br. 37/21

⁴ Detaljnije informacije na: www.cilsrbija.org

Centar za samostalni život osoba sa invaliditetom Srbije je organizacija civilnog društva osnovana 1996. godine čiji se rad zasniva na načelu poznatom kao *cross-disability* što znači da okuplja osobe sa različitim vrstama prvenstveno telesnog invaliditeta, koje povezuju zajedničke potrebe i interesi. Danas je Centar mreža OGD koja deluje iz središta u Beogradu i deset lokalnih centara u drugim gradovima Srbije (Sombor, Smederevo, Kragujevac, Čačak, Jagodina, Trstenik, Bor, Niš, Leskovac, Beograd) i prvenstveno radi na promovisanju filozofije samostalnog života osoba sa invaliditetom i stvaranju uslova za njenu primenu u Srbiji.

Misija Centra obuhvata: zastupnički rad za ostvarenje osnovnih građanskih i ljudskih prava osoba sa invaliditetom; promovisanje socijalnog pristupa invalidnosti u svim oblastima društvenog života; afirmisanje sposobnosti osoba sa invaliditetom, razvoj njihovih potencijala i ličnosti; testiranje i promovisanje novih usluga za podršku osobama sa invaliditetom, kao što je servis personalnih asistenata; podizanje svesti o potrebi stvaranja pristupačne životne sredine, uključujući stanovanje i prevoz; delovanje na smanjenju dvostruke diskriminacije i promovisanja prava žena sa invaliditetom.

Vrednosti koje Centar promoviše su posvećenost, poštovanje ljudskih prava, inovativnost, partnerstvo, tolerancija i profesionalizam.

1.2. Svrha i cilj Vodiča

Vodič za praćenje primene Strategije za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji u periodu od 2020. do 2024. godine je namenjen prvenstveno predstavnicima jedinica lokalne samouprave (JLS), predstavnicima OCD osoba sa invaliditetom i drugih OCD koje se bave položajem osoba sa invaliditetom u Srbiji, kao i drugim zainteresovanim grupama (institucijama obrazovanja, zdravstvene zaštite i socijalne zaštite na lokalnom nivou, medijima itd.). Vodič je posredno namenjen i predstavnicima nacionalnih institucija koje imaju vodeću odgovornost u sprovođenju Strategije i pratećeg Akcionog plana – Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Ministarstvo za državnu upravu i lokalnu samoupravu.

Svrha ovog Vodiča je da predstavnike lokalnih samouprava i OCD osoba sa invaliditetom, bolje upozna sa značajem Strategije za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine i pratećim Akcionim planom Strategije za period od 2021. do 2022. godine i ulogom lokalne samouprave u primeni i praćenju ostvarivanja aktivnosti, mera i ciljeva za poboljšanje položaja osoba sa invaliditetom u Srbiji. Takođe, da predstavnike lokalnih samouprava konstruktivno i operativno poveže sa OCD osoba sa invaliditetom i drugim OCD koje se bave položajem osoba sa invaliditetom.

Cilj Vodiča je dvostruk:

- Da usmeri i olakša primenu i praćenje primene Strategije
- Da doprinese razvoju funkcionalnih mehanizama praćenja (monitoringa) primene Strategije na lokalnom nivou.

Vodič se zasniva na *know how* metodologiji, odnosno na „znati kako“ principima i usmeren je na konkretnu primenu u praksi rada u JLS.

Većina JLS ima već nekoliko strategija i akcionih planova koje sprovodi. Na primer, jedna od strategija koju imaju gotovo sve JLS je strategija lokalnog održivog razvoja sa pratećim akcionim planom, zatim različiti sektorski lokalni akcioni planovi, kao što su akcioni planovi za Rome, ekološki akcioni plan, lokalni plan zapošljavanja i sl. Ovi dokumenti se veoma razlikuju u zavisnosti od JLS koja ih je pripremila i realizuje, ali u dosta njih nije dovoljno naglašen socijalni položaj osetljivih grupa kao što su osobe sa invaliditetom, nisu posebno razrađene mere i aktivnosti koje utiču na unapređenje njihovog položaja u konkretnom sektoru, a OCD osoba sa invaliditetom nisu viđene kao akteri realizacije. Pored toga, većina naših strateških i akcionih dokumenata i na nacionalnom i na lokalnom nivou ima oskudno razvijen sistem i mehanizme praćenja, a posebno je skromna primena praćenja i periodično izveštavanje o ostvarenim rezultatima. Želeli smo da ovim Vodičem ukažemo na važnost planiranja, primene, praćenja i izveštavanja o postignućima Strategije za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom za period od 2020. do 2024. godine u Republici Srbiji, upravo na lokalnom nivou, odnosno tamo gde osobe sa invaliditetom žive.

Strategija za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine, sa pratećim Akcionim planom nije dovoljno promovisana tako da na nivou JLS mnogi značajni akteri nisu informisani o njenom sadržaju. U samoj Strategiji nije detaljno razrađeno praćenje primene Strategije, iako se podrazumeva da će se izveštavati o realizaciji Akcionog plana Strategije za period od 2021. do 2022. godine. Naročito je značajno naglasiti da nije u potpunosti jasno kakva su očekivanja od JLS u domenu praćenja primene. Kako bi se podigao nivo svesti o važnosti ove Strategije i njene primene, neophodno je i javno zagovaranje na tu temu u kome bi vodeću ulogu imale OCD osoba sa invaliditetom u konkretnoj lokalnoj zajednici. Vodič koji je razvijen je jedan od instrumenata procesa javnog zagovaranja.

U Vodiču je značajna pažnja posvećena konceptu samostalnog života osoba sa invaliditetom, personalnoj asistenciji, kao usluzi najznačajnijoj za realizaciju tog koncepta i osnovama na kojima se temelji aktuelna Strategija. To je urađeno sa ciljem da se bolje razume suština Strategije i omogući njena uspešnija primena.

2. Koncept samostalnog života osoba sa invaliditetom

Cilj poglavlja: razumevanje koncepta i značaja samostalnog života osoba sa invaliditetom i usluge personalne asistencije, kao jednog od preduslova za samostalni život, za strateški pristup unapređenju položaja osoba sa invaliditetom u Srbiji.

2.1. Značenje pojma

Samostalni život⁵ je *filozofija i pokret osoba sa invaliditetom* koji se bore za samoodređenje, jednake mogućnosti i samopoštovanje.

Osnovna načela filozofije samostalnog života su: *izbor; samostalno donošenje odluka; kontrola; odgovornost i pravo na grešku.*

Sve dok naše invalidnosti doživljavamo kao tragedije, bićemo sažaljevani. Sve dok se stidimo onoga što smo, naši životi će se doživljavati kao beskorisni. Sve dok budemo nevidljivi, drugi će nam govoriti šta da radimo.

Adolf Ratzka, 2003

Samostalni život osoba sa invaliditetom je relativno novi pristup invalidnosti. Postulati filozofije samostalnog života ne postavljaju *u središte osobu koja ima invaliditet*, nego psihološke i fizičke barijere koje društvo podiže i često rigidne strukture podrške, koje onda to društvo nameće kao pomoć. To je i *filozofija potreba osoba sa invaliditetom*. Ona se u osnovi razlikuje od tradicionalne filozofije rehabilitacije koja je terapijski zasnovana i usmerena na prilagođavanje osoba sa invaliditetom postojećoj radnoj i životnoj strukturi. Ako se u tome uspe, kaže se da je integracija uspešla; u protivnom, individua se okreće ka rehabilitacionom "čorsokaku".

Koncept samostalnog života ima za cilj *pružanje osobama sa invaliditetom mogućnosti kontrole nad sopstvenim telom i načinom života*, koji su drugim ljudima dati po prirodi stvari. To znači da sva neophodna asistencija koja se obezbeđuje u institucijama može se jednako obezbediti i u kućnim uslovima. Koncept samostalnog života, problem nege i podrške upućuje prvenstveno autoritetima, a ne pojedincima. Najčešće i uobičajeno je da se obezbeđivanje nege prebacuje na bolnički model, pri čemu se osobe sa invaliditetom tretiraju kao homogena grupa. Samostalni život znači *živeti u sopstvenom domu* – gde postoji kontrola nad tim koga osoba viđa i koliko često. Samostalni život takođe znači da je pojedinac u poziciji činjenja apsolutnog maksimuma u *samostalnom donošenju odluka*. Sledeći faktor samostalnog života je *pristup informacijama, savetima i resursima potrebnim da bi odredili svoj sopstveni život*.

⁵ Prema: <http://www.cilsrbija.org/ebib/Koncept%20samostalnog%20zivota.pdf>

Samostalni život osoba sa invaliditetom upućuje na to da je kontrola nad sopstvenim životom bazirana na izboru mogućnosti koje umanjuju oslanjanje na druge u donošenju odluka i obavljanju svakodnevnih aktivnosti. To uključuje učešće u životu zajednice, ispunjavanje različitih socijalnih uloga, donošenje odluka koje se tiču samoodređenja i smanjenje fizičke i psihološke zavisnosti od drugih osoba.

Živeti samostalno⁶ ne znači „raditi sve sam“. To nije moguće nijednom čoveku. Samostalan život uključuje određene vidove podrške koje bira osoba kojoj je ta podrška potrebna, na način na koji to ona želi. Obzirom da samo osoba sa invaliditetom može znati koja usluga joj je adekvatna, samostalan život podrazumeva da osoba sa invaliditetom kontroliše način na koji se neka usluga ili servis daje i da ima pravo da je promeni. To znači da umesto da stručnjaci govore šta je ispravno za osobe sa invaliditetom, one same definišu svoje izbore među opcijama koje se najbolje uklapaju u njihove živote.

Da bi osoba mogla da živi samostalno potrebno je da su zadovoljeni određeni preduslovi.

---

⁶ Prema: Priručnik za samostalan život osoba sa invaliditetom, LOTOS Tuzla. Dostupno na: <https://www.ic-lotos.org.ba/index.php/prava-osoba-sa-invaliditetom?download=78:put-ka-samostalnom-zivotu>

Preduslovi samostalnog života osoba sa invaliditetom

1. Informacije

Osobama sa invaliditetom su potrebne pristupačne informacije o tome oko čega se sve može pružati podrška kada je u pitanju samostalni život.

2. Vršnjačka podrška

Osobama sa invaliditetom je potrebna podrška drugih osoba sa invaliditetom u vidu razmene iskustava o tome na koji način najbolje iskoristiti pribavljene informacije i održati kontinuirano pružanje podrške.

3. Smeštaj

Osobama sa invaliditetom potreban je pristupačan smeštaj. To može podrazumevati adekvatan pristup za korisnike kolica ili podršku i savete koji bi pomogli osobama sa invaliditetom da žive u svojim vlastitim domovima.

4. Oprema

Mnogim osobama sa invaliditetom je potrebna praktična oprema koja bi im pomogla da žive samostalno.

5. Personalna asistencija

To predstavlja podršku po principu jedan-na-jedan koja je nekim osobama sa invaliditetom potrebna kako bi mogli da žive u svojim domovima i da budu deo zajednice.

6. Prevoz

Tu se podrazumeva fizički pristup javnom prevozu, pristupačne informacije o putevima, podrška putnicima i linije u kojima su uzete u obzir potrebe osoba sa invaliditetom. To uključuje i pristup personalnom prevozu poput automobila.

7. Pristup

Ovde se misli na fizički pristup poput prilagođenih trotoara, ravnih ulaza u zgrade, kao i pristupačnih toaleta. Ovo takođe obuhvata i pristup kada su u pitanju svi aspekti modernog života uključujući uklanjanje barijera uzrokovanih sistemom, praksama i stavovima koji sprečavaju osobe sa invaliditetom da učestvuju u aktivnostima.

Novi set preduslova iz 2010. godine, pored već navedenih obuhvata i:

- **odgovarajuća primanja,**
- **inkluzivno obrazovanje i obučavanje,**
- **jednake mogućnosti za zapošljavanje,**
- **pružanje odgovarajuće i pristupačne zdravstvene i socijalne zaštite.**

Kroz socijalni model menja se fokus sa individualnih i medicinskih načina posmatranja određenih poteškoća koje osobe imaju (bile one fizičke, senzorne ili kognitivne prirode) i pokušava se pokazati da to nisu samo pitanja pojedinaca, već da fokus treba da bude na društvenim barijerama i socijalnoj politici.

2.2. Pokret za samostalan život osoba sa invaliditetom

„Samostalnost nije vezana za telesne ili intelektualne kapacitete da osoba brine o sebi bez pomoći; samostalnost je ostvarena onda kada osoba ima na raspolaganju pomoć kada i kako ona to hoće.“

Simon Bresden, pionir pokreta samostalnog života

Konvencija Ujedinjenih nacija (UN) o pravima osoba sa invaliditetom naglašava njihovo pravo na samostalnost, lični integritet i na ravnopravno učešće u procesima donošenja odluka, kao i pristup fizičkoj, socijalnoj, ekonomskoj i kulturnoj sredini. Međutim, koncept samostalnog života daleko je stariji od UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom i potiče od Pokreta za samostalni život koji je nastao kasnih 60-tih godina XX veka u Berkliju (Kalifornija), kao inicijativa grupe građana.

Uz minimalna sredstva, 1972. godine u Berkliju je osnovan Centar za samostalni život (CIL).

Suštinske vrednosti ovog Centra - dostojanstvo, vršnjačka podrška, kontrola korisnika nad sopstvenim životom, građanska prava, integracija, jednak pristup, kao i zagovaranje, ostali su srž pokreta za samostalni život i prava osoba sa invaliditetom.

Tokom godina, drugi su ih sledili. Finska je 1973. godine pokrenula prvi program za samostalni život uz otvaranje šest centara za samostalni život. U Engleskoj je 1975. Savez osoba sa fizičkim poteškoćama protiv segregacije objavio manifest protiv institucionalizacije i nedostatka prava za osobe sa invaliditetom. U Irskoj je osnovan Centar za samostalni život 1994, a po tom modelu i u Srbiji 1996.

2.3. Personalna asistencija

Personalna asistencija je jedna od ključnih usluga i preduslova samostalnog života osoba sa invaliditetom. Ona podrazumeva sve od povremene podrške do podrške od 24 sata u toku dana.

Pravo na samostalni život i pravo na uključenost u zajednicu definisani su članom 19 Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom. Države potpisnice Konvencije imaju obavezu da „preduzimaju efektivne i odgovarajuće mere“ da bi se primenjivalo puno uživanje ovog prava, uključujući i omogućavanje da osobe sa invaliditetom imaju „pristup spektru službi podrške u svojim domovima, ustanovama za smeštaj i lokalnoj zajednici, uključujući personalne asistente, neophodne radi podrške uključenosti i životu osoba sa invaliditetom u svojim lokalnim zajednicama i sprečavanju izolacije ili isključenosti iz zajednice“.

Srbija kao država koja je 2009. ratifikovala Konvenciju, je u važećem Zakonu o socijalnoj zaštiti prepoznala *Personalnu asistenciju*, kao trenutno jedinu korisnički formulisanu uslugu, što znači da korisnik – osoba sa invaliditetom – u skladu sa svojim potrebama

- Sama bira svog asistenta;
- Određuje način, vreme i mesto, pružanja usluge;
- Obučava svog asistenta o načinu pružanja podrške;
- Sačinjava plan rada i kontroliše radne sate.

Personalni asistent je pojedinac kog je angažovala osoba sa invaliditetom u svrhu pružanja podrške u različitim aspektima svakodnevnog života – kao što su lične potrebe, socijalne i potrebe u kući.

Ne zaboravite da...

- Samostalni život osoba sa invaliditetom je pristup invalidnosti koji podrazumeva: *izbor, samostalno donošenje odluka, kontrolu, odgovornost i pravo na grešku.*
- Preduslovi samostalnog života osoba sa invaliditetom su:
  - pristupačnost informacija;
  - vršnjačka podrška;
  - pristupačan smeštaj;
  - adekvantna pomagala i oprema;
  - personalna asistencija;
  - pristupačan prevoz;
  - pristup bez barijera;
  - odgovarajuća primanja;
  - inkluzivno obrazovanje i obučavanje;
  - jednake mogućnosti zapošljavanja;
  - odgovarajuća i pristupačna zdravstvena i socijalna zaštita.
- Personalna asistencija je usluga koja je *neraskidivo* povezana sa konceptom samostalnog života osoba sa invaliditetom.
- Samostalni život osoba sa invaliditetom je u osnovi ciljeva Strategija za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji u periodu od 2020. do 2024. godine.

3. Strategija za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine

Cilj poglavlja: bolje razumevanje međunarodnog i nacionalnog okvira i ciljeva Strategije za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji u periodu od 2020. do 2024. godine.

Strategija za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji⁷ za period od 2020. do 2024. godine je *drugi po redu nacionalni strateški dokument* u ovoj oblasti. Početkom 2007. godine doneta je prva Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji⁸ kojom su ustanovljeni ciljevi za period od 2007. godine do 2015. godine. Prva strategija imala je šest strateških oblasti i u okviru svake od njih definisan po jedan opšti cilj koji je razrađen na posebne ciljeve. S obzirom da je istekao period važenja prve Strategije, da su sagledani rezultati njene primene i potreba da se stalno radi na unapređenju položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji, kao i da je potrebno usaglašavanje nacionalnog pravnog okvira sa standardima Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom i odredbama evropskog zakonodavstva, izrađen je novi strateški dokument za period od 2020. do 2024. godine.

⁷ Strategija za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji

⁸ Strategija za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom za period od 2007. do 2015. godine, "Sl. glasnik RS", br. 01/07

3.1. Međunarodni i domaći pravni okvir od značaja za položaj osoba sa invaliditetom

Međunarodni okvir Strategije

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima

Konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije

Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena

Konvencija UN o pravima osoba sa invaliditetom i Opcioni protokol

Evropska konvencija za zaštitu ljud. prava i osnovnih sloboda

Strategija Saveta Evrope o osobama sa invaliditetom 2017-2023

Evropska strategija za osobe sa invaliditetom 2010-2020: Evropa bez barijera

Agenda održivog razvoja UN do 2030. godine

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima je usvojena 1948. godine od strane Generalne skupštine UN i počiva na premisi: „Sva ljudska bića rađaju se slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima. Ona su obdarena razumom i svešću i treba jedni prema drugima da postupaju u duhu bratstva“. Sve zemlje-članice UN prihvataju ovu Deklaraciju. Naša zemlja je potpisinica i *Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima*, *Konvencije o eliminisanju svih oblika rasne diskriminacije* i *Konvencije o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena*, što je obavezuje da u praksi postupa u skladu sa njima prema svim društvenim grupama i pojedincima.

Posebno je važno što je Republika Srbija ratifikovala *Konvenciju UN o pravima osoba sa invaliditetom* i *Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima osoba sa invaliditetom*⁹, jer je ovo prvi pravno obavezujući međunarodni instrument za zaštitu ljudskih prava kojim su se države potpisnice obavezale da štite i unapređuju sva ljudska prava i osnovne slobode osoba sa invaliditetom.

⁹ Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom i Zakon o potvrđivanju Opcionog protokola uz Konvenciju o pravima osoba sa invaliditetom, "Sl. glasnik RS – Međunarodni ugovor", br. 42/09

Pored dokumenata UN, vrlo su značajni i evropski dokumenti u oblasti zaštite i unapređenja prava osoba sa invaliditetom - kao što su *Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda*¹⁰ i *Evropska strategija za osobe sa invaliditetom 2010-2020: Evropa bez barijera*¹¹. Ova Strategija je vezana i za implementaciju Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom, čime se obezbeđuje njeno delotvorno sprovođenje u državama članicama. S obzirom da je Republika Srbija članica Evropskog saveta, važan dokument od uticaja na našu nacionalnu strategiju prema osobama sa invaliditetom je *Strategija Saveta Evrope o osobama sa invaliditetom 2017-2023*¹² čiji je opšti cilj dostizanje jednakosti, dostojanstva i ravnopravnosti za osobe sa invaliditetom, kroz pet prioritarnih oblasti: (1) ravnopravnost i zabrana diskriminacije; (2) podizanje nivoa svesti; (3) pristupačnost; (4) jednako priznavanje pred zakonom i (5) sloboda od eksploatacije, zlostavljanja i zanemarivanja. Naglašeno je i da se prilikom sprovođenja svih aktivnosti mora voditi računa o: učešću, saradnji i koordinaciji; univerzalnom dizajnu¹³ i razumnom prilagođavanju; rodnoj ravnopravnosti; višestrukoj diskriminaciji i obrazovanju i obukama.

Agenda održivog razvoja UN do 2030. godine je važna za unapređenje prava osoba sa invaliditetom, jer naglašava važnost socijalne inkluzije ove grupacije u kontekstu dostizanja održivog razvoja.

Nakon donošenja naše nacionalne Strategije, usvojen je *novi* evropski dokument - *Zajednica jednakosti - Strategija za prava osoba sa invaliditetom 2021-2030*¹⁴ koji uzima u obzir različite invalidnosti i tretira ih kao rezultat interakcije između dugoročnih fizičkih, mentalnih, intelektualnih i senzornih poteškoća, od kojih neke mogu da budu i nevidljive. Takođe uzima u obzir i barijere u okruženju, kao i povećanje broja osoba sa invaliditetom sa starijim životnim dobom. Među osobama sa invaliditetom, žene, deca, starije osobe, beskućnici, izbeglice, migranti, Romi i druge etničke manjine su istaknute kao grupe i pojedinci koji zahtevaju posebnu pažnju.

---

¹⁰ Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, "Službeni list SCG - Međunarodni ugovori", br. 9/03, 5/05 i 7/05 - ispr. i "Sl. glasnik RS - Međunarodni ugovori", broj 12/10

¹¹ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - European Disability Strategy 2010-2020: A Renewed Commitment to a Barrier-Free Europe, dostupno na:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:52010DC0636>

¹² Council of Europe Disability Strategy 2017-2023, dostupno na: <https://rm.coe.int/16806fe7d4>

¹³ *Univerzalni dizajn* je dizajn proizvoda i okruženja koji omogućava da oni u najvećoj mogućoj meri budu dostupni za upotrebu svim ljudima bez potrebe za dodatnim prilagođavanjem ili upotrebom specijaliziranog dizajna. Prema: Univerzalni dizajn, <https://tesla.carnet.hr/mod/book/view.php?id=6951>

¹⁴ Union of Equality – Strategy for the rights of persons with disabilities dostupno na: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8376&furtherPubs=yes>

Nacionalni okvir Strategije

Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2020.

Akcioni plan za Poglavlje 23 (odjeljak Osnovna prava)

Program reformi politike zapošljavanja i socijalne politike u procesu pristupanja EU

Nacionalna strategija zapošljavanja za period 2011-2020. godine

Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018-2026. godine

Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije

Nacionalna strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2016. do 2020. godine

Nacionalna strategija za mlade za period od 2015. do 2025. godine

Program za retke bolesti u Republici Srbiji za period od 2020. do 2022. godine

U svim navedenim nacionalnim dokumentima postoje određene mere i aktivnosti koje se odnose na osobe sa invaliditetom i koje ukazuju na potrebu unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji i zasnivaju se na principima i vrednostima relevantnih dokumenata UN i evropskih dokumenata. Strategija za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine je usaglašena sa navedenim nacionalnim dokumentima. Nakon donošenja Strategije, nacionalni strateški okvir je unapređen usvajanjem novih dokumenata koji su značajni za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom i imaće određenog uticaja na sledeći Akcioni plan za ostvarivanje Strategije: *Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine*¹⁵; *Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine*¹⁶; *Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine*¹⁷ i *Nacionalna strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine*¹⁸.

¹⁵Strategija razvoja obrazovanja u Republici Srbiji do 2030. godine, dostupna na:

https://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2021/11/1-SROVRS-2030_MASTER_0402_V1.pdf

¹⁶ Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine, dostupna na:

https://www.nsz.gov.rs/live/digitalAssets/15/15766_akcioni_plan_za_period_od_2021._do_2023._godine.pdf

¹⁷ Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine, dostupna na:

<https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2022/12/2>

¹⁸ Nacionalna strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine, dostupna na:

<https://www.vk.sud.rs/sites/default/files/attachments/>

Nacionalni zakonski okvir Strategije

Zakon o radu

**Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju
osoba sa invaliditetom**

Zakon o zdravstvenoj zaštiti

Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja

Zakon o pravima pacijenata

Zakon o zaštiti lica sa mentalnim smetnjama

Zakon o kretanju uz pomoć psa vodiča

Zakon o upotrebi srpskog znakovnog jezika

Porodični zakon

Zakon o vanparničnom postupku

Nacionalni zakonski okvir u vezi sa pravima osoba sa invaliditetom je obuhvatan, jer kako se vidi iz prethodnog grafikona, brojni zakoni regulišu položaj i ostvarivanje ovih prava. Ipak, ostaje otvoreno pitanje doslednosti u primeni zakona i ostvarivanju prava osoba sa invaliditetom u praksi.

3.2. Položaj osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji

Ovde su navedeni samo neki od najvažnijih izazova i otvorenih pitanja u vezi položaja osoba sa invaliditetom kod nas. Inače, broj tih izazova je veći, a njihova raznovrsnost seže u sve oblasti društvenog života.

Ključni izazovi položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji

U Republici Srbiji se **ne zna pouzdano ukupan broj osoba sa invaliditetom**.¹⁹

Osobe sa invaliditetom su i u Republici Srbiji, kao i u EU, jedna od **najugroženijih grupa** stanovništva što se tiče **stope siromaštva, kao i rizika od siromaštva**.

Od ukupnog broja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji, 12,2% nije pohađalo osnovno obrazovanje, što predstavlja 41,9% ukupnog stanovništva Republike Srbije koje nikada nije išlo u osnovnu školu. To znači da **svaka osma osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji starosti 15 godina i više godina nikada nije išla u osnovnu školu**, dok među opštom populacijom ovaj procenat iznosi 2,7%.

Među osobama sa invaliditetom **najzastupljeniji izvor prihoda je penzija** (61,7%) ili spadaju u kategoriju izdržavanih lica (20,5%), dok zaradu ili druga primanja po osnovu rada ostvaruje 6,8%, a socijalna primanja 4,9% od ukupnog broja osoba sa invaliditetom. Udeo žena u ukupnom broju izdržavanih osoba sa invaliditetom iznosi 70,3%.

Veliki je broj osoba sa invaliditetom koje su **smeštene u različite vrste institucija socijalne zaštite** i drugih rezidencijalnih institucija.

U društvu su **široko raširene predrasude i stereotipi o osobama sa invaliditetom**, čemu značajno doprinose mediji, a zaposleni u institucijama sistema svoj rad još uvek zasnivaju na medicinskom modelu invaliditeta.

Teme o značenju, prirodi i posledicama invaliditeta nisu zastupljene u obrazovnim programima. Na univerzitetima društveno-humanističkih nauka ne postoje studije invaliditeta (eng. *disability studies*), koje se kao posebna akademska disciplina izučavaju na mnogim univerzitetima u svetu, što za posledicu ima nizak nivo znanja budućih profesionalaca o socijalnom konstruktivnom invaliditeta.

Žene sa invaliditetom su u riziku od višestruke diskriminacije, nevidljive su u javnoj sferi, ne učestvuju u dovoljnoj meri u javnom i političkom životu, suočavaju se sa teškoćama u ostvarivanju svojih prava i izložene su rodno zasnovanom nasilju.

¹⁹ Rezultati Popisa stanovništva (2011)⁵⁰ pokazuju da u Republici Srbiji živi 571.780 osoba sa invaliditetom⁵¹ od ukupno 7.186.862 stanovnika, što predstavlja oko 8% ukupnog stanovništva.

3.3. Struktura Strategije za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine

Strategija je sveobuhvatni petogodišnji dokument usmeren na poboljšanje različitih aspekata položaja osoba sa invaliditetom u Srbiji. Ovaj dokument ne pretenduje da reši sva pitanja i probleme položaja osoba sa invaliditetom, već da unapredi njihov društveno-ekonomski status i sveukupnu socijalnu inkluziju. Sledi kratak prikaz strukture Strategije.

Vizija

Republika Srbija je inkluzivno društvo u kome osobe sa invaliditetom na ravnopravnoj osnovi uživaju sva prava i slobode garantovane Ustavom, zakonima i međunarodnim ugovorima.

Opšti cilj 1

Izjednačavanje mogućnosti osoba sa invaliditetom u uživanju svih građanskih, političkih, ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, uz puno poštovanje njihovog dostojanstva i individualne autonomije, obezbeđivanja nezavisnosti, slobode izbora i pune i efektivne participacije u svim oblastima društvenog života, uključujući i život u zajednici²⁰.

Posebni cilj 1.1.	Posebni cilj 1.2.	Posebni cilj 1.3.
Povećana društvena inkluzija osoba sa invaliditetom	Obezbeđeno uživanje prava osoba sa invaliditetom na poslovnu sposobnost i porodični život na ravnopravnoj osnovi sa drugima i efikasna zaštita od diskriminacije, nasilja i zlostavljanja	Sistemska uvođenje perspektive invaliditeta u donošenje, sprovođenje i praćenje javnih politika
Mere za ostvarivanje posebnog cilja 1.1.	Mere za ostvarivanje posebnog cilja 1.2.	Mere za ostvarivanje posebnog cilja 1.3.
1.1.1. Obezbeđivanje pune pristupačnosti objekata, javnih površina, informacija, usluga i proizvoda osobama sa invaliditetom 1.1.2. Uključivanje osoba sa invaliditetom u politički, javni,	1.2.1. Reforma zakonskog okvira u oblasti poslovne sposobnosti koja obezbeđuje da osobe sa invaliditetom uživaju sva prava na ravnopravnoj osnovi sa drugim građanima i	1.3.1. Uvođenje obavezne <i>ex ante</i> i <i>ex post</i> analiza efekata i učinka svih sektorskih i međusektorskih javnih politika, programa, planova i propisa na položaj osoba sa invaliditetom

²⁰ Ciljana vrednost je povećanje učešća osoba sa invaliditetom u društvu za 25%, a bazna vrednost će se identifikovati tokom prve godine sprovođenja Strategije.

<p>kulturni, obrazovni i sportski život u zajednici</p> <p>1.1.3. Poboljšanje kvaliteta života osoba sa invaliditetom i usvajanje programa deinstitutionalizacije, uz obezbeđivanje adekvatne podrške za život u zajednici i porodici, uključujući i razvoj usluga podrške za samostalni život u zajednici</p> <p>1.1.4. Jačanje partnerstva sa organizacijama osoba sa invaliditetom u svim oblastima i na svim nivoima</p> <p>1.1.5. Podizanje stepena informisanosti javnosti o pravima osoba sa invaliditetom i barijerama sa kojima se suočavaju u ostvarivanju prava i unapređivanje pozitivne slike o osobama sa invaliditetom kao titularima svih ljudskih prava</p>	<p>uspostavljanje sistema odlučivanja uz podršku koji zamenjuje starateljsku zaštitu.</p> <p>1.2.2. Unapređenje uslova za zasnivanje bračne/vanbračne zajednice i podrška roditeljstvu osoba sa invaliditetom</p> <p>1.2.3. Unapređenje prevencije i zaštite od diskriminacije osoba sa invaliditetom</p> <p>1.2.4. Unapređenje uslova za ostvarivanje prava na pristup pravdi i pravično suđenje osoba sa invaliditetom na ravnopravnoj osnovi sa drugim građanima</p> <p>1.2.5. Unapređenje prevencije i zaštite osoba sa invaliditetom od nasilja i zlostavljanja, posebno prevencije i zaštite žena sa invaliditetom od nasilja</p>	<p>1.3.2. Razvoj metodologije za vrednovanje učinka javnih politika, programa i planova na položaj osoba sa invaliditetom, u saradnji sa udruženjima osoba sa invaliditetom</p> <p>1.3.3. Realizacija mera aktivne politike zapošljavanja osoba sa invaliditetom na otvorenom tržištu rada</p> <p>1.3.4. Razvijeni i primenjeni modeli socijalnog preduzetništva i drugi modeli socijalnog zapošljavanja osoba sa invaliditetom, uključujući i zapošljavanje uz podršku</p> <p>1.3.5. Obezbeđenje adekvatne dodatne podrške iz sistema obrazovanja, zdravlja i socijalne zaštite deci i učenicima u inkluzivnom obrazovnom okruženju</p> <p>1.3.6. Jačanje kompetencija stručnjaka, podizanje svesti javnosti i stalno praćenje stanja</p> <p>1.3.7. Poboljšanje dostupnosti i kvaliteta zdravstvene zaštite i uspostavljanje novog zakonskog okvira zaštite i unapređenja mentalnog zdravlja osoba sa invaliditetom</p> <p>1.3.8. Unapređenje kompetencija medicinskog osoblja za pružanje kvalitetne zdravstvene zaštite i nege osobama sa invaliditetom, u skladu sa konceptom invaliditeta zasnovanom na ljudskim pravima</p>
--	---	---

3.4. Principi i vrednosti na kojima se Strategija zasniva

Poštovanje urođenog dostojanstva, individualne autonomije i ljudskih prava osoba sa invaliditetom, uključujući i njihovo pravo da donose odluke o sopstvenim životima

Poštovanje različitosti i prihvatanje osoba sa invaliditetom kao izraza raznovrsnosti ljudskog roda

Ravnopravnost, nediskriminacija, jednake mogućnosti i inkluzivna jednakost

Rodna ravnopravnost

Međusektorski i multidisciplinarni pristup kroz konstantnu saradnju u delovanju svih aktera na svim nivoima

Uključivanje osoba sa invaliditetom u proces kreiranja, sprovođenja i praćenja mera i aktivnosti po principu „Ništa o nama bez nas“

Primena „Univerzalnog dizajna“ u smislu pristupačnosti sveukupnog okruženja i mogućnosti korišćenja svih proizvoda i usluga

Stalno prikupljanje statističkih podataka, analiza i evaluacija postignutih rezultata radi kreiranja novih mera i aktivnosti, u skladu sa potrebama osoba sa invaliditetom

Konstantno informisanje i podizanje nivoa svesti društva o pitanjima invaliditeta, ravnopravnosti i ostvarivanju prava osoba sa invaliditetom

Svi navedeni principi i vrednosti su osnova i Akcionog plana Strategije i odnose se na sve aktere – nosioce i učesnike u primeni Akcionog plana.

3.5. Akcioni plan za sprovođenje Strategije za period 2021. – 2022. godina

Akcioni plan za sprovođenje Strategije²¹ (AP) je usvojen za dve godine njene primene – 2021. i 2022. godinu, sa detaljnim finansijskim planom. Svi posebni ciljevi i mere su detaljno razrađeni, odnosno planirane su aktivnosti za njihovo ostvarivanje i monitoring na osnovu indikatora definisanih u Strategiji i AP.

Indikator ostvarenosti opšteg cilja Strategije (Izjednačavanje mogućnosti osoba sa invaliditetom u uživanju svih građanskih, političkih, ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, uz puno poštovanje njihovog dostojanstva i individualne autonomije, obezbeđivanja nezavisnosti, slobode izbora i pune i efektivne participacije u svim oblastima društvenog života, uključujući i život u zajednici) je:

Povećanje učešća osoba sa invaliditetom u društvu.

Indikatori ostvarenosti posebnog cilja 1.1. (Povećana društvena inkluzija osoba sa invaliditetom u svim oblastima društvenog života) su:

- (1) Broj objekata u javnoj upotrebi koji su pristupačni za osobe sa invaliditetom uvećan je za 10% na godišnjem novou u odnosu na 2021. godinu.
- (2) Broj podržanih programa koji se odnose na unapređenje društvene uključenosti osoba sa invaliditetom uvećan je za 20% na godišnjem nivou u odnosu na 2021. godinu.
- (3) Efekti podržanih programa koji se odnose na unapređenje društvene uključenosti osoba sa invaliditetom – nivo svesti javnosti o položaju osoba sa invaliditetom uvećan je za 10% na godišnjem novou u odnosu na 2021. godinu.

Indikatori ostvarenosti posebnog cilja 1.2. (Obezbeđeno uživanje prava osoba sa invaliditetom na poslovnu sposobnost i porodični život na ravnopravnoj osnovi sa drugima i efikasna zaštita od diskriminacije, nasilja i zlostavljanja) su:

- (1) Ukinuta mogućnost potpunog lišavanja poslovne sposobnosti i produženja roditeljskog prava po osnovu invaliditeta.
- (2) Uspostavljeni mehanizmi i usluge koji omogućavaju uživanje poslovne sposobnosti za osobe sa invaliditetom, u skladu sa standardima Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom.
- (3) Unapređena zaštita osoba sa invaliditetom, posebno žena sa invaliditetom od nasilja i zlostavljanja u porodičnom i institucionalnom okruženju.

Indikatori ostvarenosti posebnog cilja 1.3. (Sistematsko uvođenje perspektive invaliditeta u donošenje, sprovođenje i praćenje javnih politika) su:

- (1) Sagledani efekti svih javnih politika na položaj osoba sa invaliditetom u oblastima zapošljavanja, obrazovanja i obuke, socijalne i zdravstvene zaštite.
- (2) U svim dokumentima za sprovođenje i praćenje javnih politika uvedena perspektiva invaliditeta.

²¹ Dostupno na: <https://www.srbija.gov.rs/dokument/45678/strategije-programi-planovi-.php>

Pored ovih, definisani su i indikatori ostvarenosti svake od mera, a za aktivnosti su postavljene ciljne vrednosti, što olakšava merljivost ostvarenih rezultata. U svim slučajevima referentna godina je 2021., a AP je predvideo da se tada i definišu početne ili referentne vrednosti za indikatore kod kojih je to potrebno.

Značajno je napomenuti da će nakon 2022. godine biti donet novi Akcioni plan Strategije za sledeće dve godine – Akcioni plan za period od 2023. do 2024. godine koji će omogućiti primenu Strategije do kraja perioda koji ona obuhvata. Taj AP će se zasnivati i na rezultatima monitoringa primene AP za period 2021-2022. godina. Očekuje se da će imati istu formalnu strukturu kao i AP za period 2021-2022, tako da sve što se u daljem tekstu odnosi na aktuelni AP 2021-2022, može da se primeni i na budući AP za period 2023-2024, odnosno na LAP-ove za taj period.

Ne zaboravite da...

- Strategija za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine je zasnovana na najznačajnijim međunarodnim i nacionalnim dokumentima i pravnim aktima od značaja za položaj i prava osoba sa invaliditetom u društvu.
- Osobe sa invaliditetom u Srbiji su suočene sa brojnim izazovima – počev od toga da se ne zna pouzdano njihov ukupan broj, preko problema siromaštva, boravka u različitim rezidencijalnim ustanovama, do široko rasprostranjenih predrasuda i diskriminacije.
- Cilj Strategije je izjednačavanje mogućnosti osoba sa invaliditetom u pristupu svim pravima i punoj društvenoj participaciji.
- Nacionalni Akcioni plan za primenu Strategije za period od 2021. do 2022. godine je instrument sprovođenja Strategije na svim nivoima – nacionalnom, pokrajinskom i lokalnom.
- Nakon primene aktuelnog Akcionog plana sledi usvajanje novog za preostale dve godine koje Strategija obuhvata – za 2023. i 2024. godinu.

4. Uloga jedinica lokalne samouprave u sprovođenju Strategije za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom i AP Strategije

Cilj poglavlja: povećanje znanja o značaju aktivnosti jedinice lokalne samouprave u sprovođenju Strategije za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom i pratećeg AP.

4.1. Kako je AP za primenu Strategije za period od 2021. do 2022. godine definisao ulogu JLS?

AP je predvideo da ključnu odgovornost u realizaciji imaju nacionalne institucije²², a JLS su *učesnici* u realizaciji aktivnosti predviđenih AP. Kao neki od primera, mogu se izdvojiti aktivnosti koje su predviđene u oblasti unapređenja pristupačnosti za osobe sa invaliditetom, jačanja veza sa organizacijama osoba sa invaliditetom, uključivanja osoba sa invaliditetom u javni život, realizacija mera aktivne politike zapošljavanja na otvorenom tržištu itd.

Sledeći prikaz detaljno predstavlja kako je u AP Strategije koji obuhvata period od 2021. do 2022. godine, definisana uloga JLS.

---

²² Pod "nacionalnim institucijama" se misli na ministarstva Republike Srbije i druge relevantne nacionalne institucije, kao što su: Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, Zaštitnik građana, Nacionalna služba za zapošljavanje itd.

Uloga JLS u realizaciji mera i aktivnosti iz Akcionog plana za realizaciju Strategije za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine, za period od 2021. do 2022. godine

Posebni cilj	Mere i indikatori ostvarenosti mera ²³	Aktivnosti u kojima je učesnik JLS
1.1. Povećana društvena inkluzija osoba sa invaliditetom u svim oblastima društvenog života	Mera 1.1.1. Obezbeđivanje pune pristupačnosti objekata, javnih površina, informacija, usluga i proizvoda osobama sa invaliditetom	1.1.1.1. <u>Dosledno sprovođenje propisa u praksi, uz pojačavanje inspeksijskog nadzora, stalne obuke i sistemsko uključivanje pitanja pristupa tako da se programi, planovi i projekti obavezno razvijaju sa ugrađenom komponentom pristupačnosti, u skladu sa principom „Univerzalni dizajn“, uz unapređivanje i što veće korišćenje asistivnih tehnologija.</u> ²⁴
	Indikatori ostvarenosti:	1.1.1.2. Kreiranje i sprovođenje operativnog plana za pristupačnost.
	Planiranje, projektovanje i izgradnja i dogradnja svih novih objekata, kao i rekonstrukcija i adaptacija svih postojećih objekata vrši se u skladu sa tehničkim standardima pristupačnosti	1.1.1.3. Formiranje fonda u nadležnosti MGSI ²⁵ za sprovođenje lokalnih akcionih planova za pristupačnost (otvoren konkurs preko cele godine).
	Broj sprovedenih mera izrečenih u postupku inspeksijskog nadzora zbog nepoštovanja tehničkih standarda pristupačnosti u izgradnji objekata i prostora	1.1.1.6. Podrška projektima proizvodnje i emitovanja medijskih sadržaja pristupačnih osobama sa invaliditetom.
		1.1.1.7. Analiza pravnog okvira i propisa kojima je regulisana pristupačnost informacijama i komunikacija, a u pravcu sagledavanja načina za uređivanje obaveznosti obezbeđivanja komunikacione i informacione pristupačnosti i dostupnosti informacijama na srpskom znakovnom jeziku, Brajevom pismu, u audio formatu i pisanom srpskom jeziku u svim oblastima javnog i društvenog života.
	Mera 1.1.2. Uključivanje osoba sa invaliditetom u politički, javni, kulturni, obrazovni i sportski život u zajednici	1.1.2.2. Povećanje uključenosti u politički i javni život zajednice putem obezbeđivanja pristupačnih izbora – glasačkih mesta i izbornog materijala.
	Indikatori ostvarenosti:	1.1.2.3. <u>Obezbeđenje pristupačnosti sportskih, rekreativnih, kulturnih i sl. objekata, putem podrške projektima kojima se obezbeđuje pristupačnost ulaza, toaleta, liftova i sl. sportskih, kulturnih i dr. objekata i instaliranje vizuelne, svetlosne i zvučne signalizacije na sportskim, rekreativnim, objektima u kulturi i drugim sličnim objektima, što uključuje elemente obezbeđenja pristupačnosti informacija i komunikacija.</u>
	Broj pristupačnih izbornih mesta i glasačkog materijala za osobe sa invaliditetom	1.1.2.4. Formiranje fonda u nadležnosti MOS ²⁶ i MKI ²⁷ za sprovođenje lokalnih akcionih

²³ Neki od indikatora ostvarenosti se odnose istovremeno na nacionalni, pokrajinski i lokalni nivo, a neki samo na nacionalni nivo, što se može videti u tekstu AP gde su naznačeni nosioci i učesnici u realizaciji.

²⁴ Sve aktivnosti za koje je predviđeno da se realizuju kontinuirano po godinama, a u čijoj realizaciji učestvuje JLS su podvučene.

²⁵ MGSI – Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture

<p>Broj osoba sa invaliditetom na javnim funkcijama na republičkom, pokrajinskom i lokalnom novou</p> <p>Broj i vrsta pristupačnih kulturnih, sportskih i drugih sadržaja</p>	<p>planova za pristupačnost ulaza, toaleta, liftova i sl., sportskih, kulturnih i dr. objekata i instaliranje vizuelne, svetlosne i zvučne signalizacije na sportskim, rekreativnim, objektima u kulturi i drugim sličnim objektima, što uključuje elemente obezbeđenja pristupačnosti informacija i komunikacija.</p>
	<p><u>1.1.2.5. Postavljanje opreme na putevima i saobraćajnicama kojima se obezbeđuje nesmetano kretanje osoba sa invaliditetom. (JLS je nosilac aktivnosti.)</u></p>
	<p><u>1.1.2.6. Uvođenje pristupačnih sredstava javnog prevoza u drumskom i železničkom, vazdušnom i rečnom saobraćaju i pristupačnih stanica, putem izrade plana adaptacije autobuskih i železničkih stanica i nabavke pristupačnih sredstava javnog prevoza, izvođenjem adaptacije autobuskih i železničkih stanica, uključujući svetlosne i audio informacije, kao i postepenim uvođenjem pristupačnog prevoza.</u></p>
<p>Mera 1.1.3. Pобољшanje kvaliteta života osoba sa invaliditetom i usvajanje programa deinstitutionalizacije, uz obezbeđivanje adekvatne podrške za život u zajednici i porodici, uključujući i razvoj usluga podrške za samostalni život u zajednici</p> <p>Indikatori ostvarenosti:</p> <p>Broj usluga podrške za samostalni život u zajednici i život u porodici</p> <p>Broj osoba sa invaliditetom kojima je obezbeđeno pristupačno socijalno stanovanje</p>	<p><u>1.1.3.2. Razvoj habilitacijskih i rehabilitacijskih usluga i kreiranje specifičnih mera podrške.</u></p>
	<p><u>1.1.3.3. Razvoj i unapređenje usluga za samostalan život osoba sa invaliditetom u sistemu socijalne zaštite.</u></p>
	<p><u>1.1.3.4. Podsticanje razvoja pluralizma pružalaca usluga socijalne zaštite uključivanjem OCD i drugih pružalaca usluga namenjenih osobama sa invaliditetom (putem konkursa za osnaživanje OCD, za licenciranje i pružanje usluga).</u></p>
	<p><u>1.1.3.5. Podsticanje deinstitutionalizacije i transformacije usluga socijalne zaštite.</u></p>
	<p><u>1.1.3.6. Obnavljanje popusta za pojedine usluge, prava na invalidsku parking kartu, popusta za struju koji se obnavljaju svakih godinu dana – unaprediti sistem, umrežiti ustanove i pravilnike na osnovu kojih se popusti ostvaruju.</u></p>
	<p><u>1.1.4.1. Edukovanje i jačanje kapaciteta OCD, a posebno organizacija osoba sa invaliditetom koje zagovaraju unapređenje položaja osoba sa invaliditetom.</u></p>
<p><u>1.1.4.2. Realizacija projektnog načina finansiranja programa od javnog interesa koje sprovode udruženja osoba sa invaliditetom u različitim oblastima (kultura, informisanje, socijalna zaštita...).</u></p>	

²⁶ MOS – Ministarstvo omladine i sporta

²⁷ MKI – Ministarstvo kulture i informisanja

	<p>Indikatori ostvarenosti:</p> <p>Broj tela na lokalnom, pokrajinskom i nacionalnom nivou u koja su uključeni predstavnici organizacija osoba sa invaliditetom</p> <p>Broj strateških dokumenata na lokalnom, pokrajinskom i nacionalnom nivou u čije planiranje, izradu i/ili evaluaciju su uključeni predstavnici organizacija osoba sa invaliditetom</p> <p>Uspostavljena jedinstvene baza podataka o udruženjima osoba sa invaliditetom i broju njihovih članova, koja se kontinuirano ažurira</p> <p>Unapređen položaj osoba sa invaliditetom na nacionalnom i lokalnom nivou i ojačani kapaciteti saveza udruženja i udruženja u sastavu saveza čiji je cilj unapređenje socijalno-ekonomskog i društvenog položaja osoba sa invaliditetom</p>	<p><u>1.1.4.3. Jačanje kapaciteta Saveta za osobe sa invaliditetom radi njegovog uključivanja u kreiranje i praćenje politika vezanih za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom, tako da Savet razmatra pitanja društvenog i ekonomskog položaja osoba sa invaliditetom i pokreće inicijative za unapređenje njihovog položaja, što obuhvata i veće uključivanje predstavnika udruženja osoba sa invaliditetom u rad ovog Saveta.</u></p>
		<p><u>1.1.4.4. Razvoj sistema adekvatne multidisciplinarnе podrške osobama sa invaliditetom u JLS formiranjem saveta za osobe sa invaliditetom na lokalnom nivou ili sagledavanjem problema osoba sa invaliditetom u okviru postojećih tela na lokalnom nivou, radi sačinjavanja planova za uključivanje osoba sa invaliditetom i njihovoh udruženja u život lokalne zajednice, uz uključivanje osoba sa invaliditetom u izradu planova i rad tela na lokalnom nivou.</u></p>
		<p>1.1.4.5. Sprovođenje analiza odnosno istraživanja radi identifikacije početne vrednosti pokazatelja mere.</p>
	<p>Mera 1.1.5. Podizanje stepena informisanosti javnosti o pravima osoba sa invaliditetom i barijerama sa kojima se suočavaju u ostvarivanju prava i unapređivanje pozitivne slike o osobama sa invaliditetom kao titularima svih ljudskih prava.</p> <p>Indikatori ostvarenosti:</p> <p>Broj i vrsta manifestacija podržanih sredstvima iz javnih prihoda koje promovišu samostalni život osoba sa invaliditetom, na svim nivoima</p> <p>Broj pristupačnih internet prezentacija organa javne vlasti i nezavisnih tela na kojima se promoviše</p>	<p><u>1.1.5.2. Održavanje tribina, okruglih stolova i edukacija o osobama sa invaliditetom i njihovim sposobnostima.</u></p>
		<p><u>1.1.5.3. Organizovanje seminara i obuka za stručne radnike u različitim oblastima za senzibilizaciju za rad sa osobama sa invaliditetom.</u></p>
		<p><u>1.1.5.4. Promovisanje primera dobre prakse u pružanju podrške inkluziji osoba sa invaliditetom u društvene tokove.</u></p>

	koncept invaliditeta zasnovan na ljudskim pravima i nediskriminaciji	
2.1. Obezbeđeno uživanje prava osoba sa invaliditetom na poslovnu sposobnost i porodični život na ravnopravnoj osnovi sa drugima i efikasna zaštita od diskriminacije, nasilja i zlostavljanja	<p>Mera 2.1.3. Unapređenje prevencije i zaštite od diskriminacije osoba sa invaliditetom</p> <p>Indikatori uspešnosti:</p> <p>Broj obuka i učesnika obuka o pravima osoba sa invaliditetom za zaposlene u državnim organima i javnim službama u obrazovnim, socijalnim i zdravstvenim ustanovama i ustanovama koje deluju u oblasti rada i zapošljavanja</p> <p>Broj obuka i učesnika obuka o pravima osoba sa invaliditetom za nosioce pravosudnih funkcija i administrativno-tehničkog osoblja u pravosudnim organima i polaznike početne obuke Pravosudne akademije</p>	<p>2.1.3.1. <u>Redovno praćenje i usaglašavanje propisa kojima se uređuje položaj, vrsta i obim prava osoba sa invaliditetom u pravcu izjednačavanja mogućnosti u svim oblastima, uključujući i sagledavanje neujednačenosti terminologije u smislu korišćenja izraza hendikepirane, osobe sa posebnim potrebama i sl., i usaglašavanje terminologije u propisima, kao i otklanjanje svih oblika diskriminacije utvrđenih Opštim komentarom u vezi sa članom 5 Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom.</u></p> <p>2.1.3.4. <u>Ugrađivanje antidiskriminacionih mera u politike, strateška dokumenta i akcione planove.</u></p> <p>2.1.3.6. <u>Podizanje nivoa svesti društva o značaju zabrane diskriminacije i mehanizmima zaštite.</u></p>
	<p>Mera 2.1.5. Unapređenje prevencije i zaštite osoba sa invaliditetom od nasilja i zlostavljanja, posebno prevencije i zaštite žena sa invaliditetom od nasilja</p> <p>Indikatori uspešnosti:</p> <p>Sačinjeni i distribuirani protokoli o sprečavanju nasilja, zlostavljanja i eksploatacije pristupačni osobama sa invaliditetom (na Brajevom pismu za srpski jezik, aplikacije za SMS poruke i sl.), naročito u ustanovama socijalne zaštite i zdravstvene zaštite</p> <p>Broj obuka za grupe za koordinaciju i saradnju i broj</p>	<p>2.1.5.1. <u>Obezbeđenje pristupačne službe hitnih intervencija i pomoći u vanrednim situacijama.</u></p> <p>2.1.5.2. Sačinjavanje protokola o vanrednim situacijama, sprečavanju nasilja, zlostavljanja i eksploatacije pristupačnih osobama sa invaliditetom (na Brajevom pismu, srpskom znakovnom jeziku, aplikacije za SMS poruke i sl.), naročito u ustanovama socijalne zaštite i zdravstvene zaštite.</p> <p>2.1.5.3. <u>Realizacija obuka za grupe za koordinaciju i saradnju o specifičnostima nasilja kojem su izložene osobe sa invaliditetom, posebno žene sa invaliditetom.</u></p>

	<p>učesnika obuka o specifičnostima nasilja kojem su izložene osobe sa invaliditetom, posebno žene sa invaliditetom</p> <p>Medicinske mere se sprovode uz prethodni pristanak informisane osobe sa invaliditetom, uključujući žene sa intelektualnim invaliditetom u institucijama</p>	
<p>3.1. Sistematsko uvođenje perspektive invaliditeta u donošenje, sprovođenje i praćenje javnih politika</p>	<p>Mera 3.1.1. Uvođenje obavezne exante²⁸ i expost²⁹ analize efekata i učinka svih sektorskih i međusektorskih javnih politika, programa i planova i propisa koji utiču na položaj osoba sa invaliditetom</p> <p>Indikatori uspešnosti:</p> <p>Uspostavljena obavezna exante i expost analiza efekata i učinaka svih sektorskih i međusektorskih javnih politika, programa i planova i propisa na položaj osoba sa invaliditetom</p>	<p>3.1.1.1. U sva dokumenta javnih politika i propise uvesti obaveznu exante i expost analizu efekata i učinka u odnosu na položaj osoba sa invaliditetom, u skladu sa Zakonom o planskom sistemu³⁰.</p>
	<p>Mera 3.1.2. Razvoj metodologije za vrednovanje učinka javnih politika, programa i planova na položaj osoba sa invaliditetom, u saradnji sa udruženjima osoba sa invaliditetom</p> <p>Indikatori uspešnosti:</p> <p>Broj dokumenata sektorskih i međusektorskih javnih politika, programa, planova i propisa na nacionalnom</p>	<p>3.1.2.2. <u>Formiranje tela za razvoj metodologije za vrednovanje učinka javnih politika, programa i planova na položaj osoba sa invaliditetom.</u></p>

²⁸ Exante – pre početka primene sektorskih politika

²⁹ Expost – u toku i po završetku primene sektorskih politika

³⁰ Zakon o planskom sistemu Republike Srbije, "Sl. glasnik RS", br. 30/18

	<p>nivou u kojima je izvršena ex ante i ex post analiza efekata i učinaka na položaj osoba sa invaliditetom</p> <p>Broj dokumenata sektorskih i međusektorskih javnih politika, programa, planova i propisa na nivou autonomne pokrajine i jedinica lokalne samouprave u kojima je izvršena ex ante i ex post analiza efekata i učinaka na položaj osoba sa invaliditetom</p>	
	<p>Mera 3.2.1. Realizacija mera aktivne politike zapošljavanja osoba sa invaliditetom na otvorenom tržištu</p> <p>Indikatori uspešnosti:</p> <p>Broj zaposlenih osoba sa invaliditetom, koji su prethodno bili uključeni u mere aktivne politike zapošljavanja (imaju zaposlenje u periodu od 180 dana po izlasku iz mere), uvećan za 5% na godišnjem nivou</p> <p>Broj poslodavaca koji svoju zakonsku obavezu izvršavaju zapošljavanjem osoba sa invaliditetom uvećan za 5% na godišnjem nivou</p> <p>Povećan broj zaposlenih osoba sa invaliditetom u organima državne uprave i lokalne samouprave za 5% na godišnjem nivou</p>	<p>3.2.1.1. <u>Osnaživanje osoba sa invaliditetom radi uključivanja na tržište rada i preveniranja rane isključenosti sa tržišta rada, kroz uspostavljanje zajedničkih inicijativa NSZ sa udruženjima osoba sa invaliditetom, sa obrazovnim institucijama i dr. radi osnaživanja osoba sa invaliditetom za uključivanje na tržište rada.</u></p> <p>3.2.1.2. <u>Promocija primera dobre prakse u zapošljavanju osoba sa invaliditetom i mera aktivne politike zapošljavanja osoba sa invaliditetom.</u></p> <p>3.2.1.3. Sačiniti analizu s fokusom na sledeća pitanja: zašto se poslodavci odlučuju za druge načine ispunjavanja zakonskih obaveza, a ne u punom obimu za zapošljavanje osoba sa invaliditetom; da li ima osoba sa invaliditetom sa kvalifikacijama, znanjem, veštinama i radnim iskustvom potrebnim poslodavcima, kao i sa mogućnostima za unapređenje znanja i veštine nezaposlenih osoba sa invaliditetom da bi bili zapošljivi i analizu utroška sredstava Budžetskog fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom u periodu od 2009. do 2020. godine.</p>

Kao što se vidi iz prikaza uloga JLS je višestruka, naročito ako se ima u vidu da neke od navedenih aktivnosti po svojoj prirodi zahtevaju kontinuiranu primenu, kao i da će naredni AP za period od 2023. do 2024. godine, uvesti i neke nove aktivnosti za mere koje će se tada realizovati.

4.2. Kako jedinica lokalne samouprave može da sprovedi Strategiju i njen AP?

4.2.1. Ključne dosadašnje mere jedinica lokalne samouprave za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom

U dosadašnjoj praksi, ključne mere za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom koje su sprovodile JLS u Srbiji su *pretežno* bile sledeće:

- Obezbeđivanje fizičke pristupačnosti objekata od javnog značaja³¹;
- Obezbeđivanje parking mesta za osobe sa invaliditetom i parking karte;
- Povlastice u lokalnom i međugradskom javnom prevozu;
- Umanjenje režijskih troškova (komunalne usluge, električna energija);
- Formiranje i rad Saveta za osobe sa invaliditetom;
- Formiranje i rad Interresorne komisije (IRK);
- Razvoj usluga socijalne zaštite na lokalnom nivou čiji su korisnici osobe sa invaliditetom (dnevni boravak za decu sa smetnjama u razvoju, dnevni boravak za odrasle osobe sa invaliditetom, pomoć u kući, lični pratilac deteta, personalna asistencija);
- Obezbeđivanje jednokratne pomoći;
- Pomoć u naturi i druge vrste materijalne podrške o kojima odlučuje JLS;
- Aktivne mere zapošljavanja u saradnji sa lokalnom filijalom NSZ.

Kada je u pitanju fizička pristupačnost objekata od javnog značaja, nadležnost JLS se odnosi na proveru i vrednovanje elemenata pristupačnosti pri izdavanju različitih dozvola koje su u nadležnosti JLS – za izgradnju objekata od javnog značaja, kao i za dogradnju i za adaptaciju tih objekata, a sve u skladu sa Pravilnikom o tehničkim standardima planiranja, projektovanja i izrade objekata kojima se osigurava nesmetano kretanje i pristup osobama sa invaliditetom, deci i starim osobama.

Obezbeđivanje parking mesta i parking karata, povlastice u lokalnom i međugradskom javnom prevozu, umanjenje režijskih troškova (komunalne usluge, električna energija), JLS regulišu svojim posebnim aktima (pravilnicima, odlukama i sl.). Vrlo česta je praksa da su ova prava i povlastice regulisani odlukom o uslugama i pravima građana u oblasti socijalne zaštite.

JLS samostalno odlučuje o formiranju saveta za osobe sa invaliditetom, jer nema zakonsku obavezu da ga oformi, iako je već niz godina aktuelna preporuka da ga sve JLS formiraju i podrže njegov rad. Za razliku od ovog saveta, formiranje i rad IRK je obaveza JLS utvrđena zakonima u oblasti obrazovanja i vaspitanja.

---

³¹ U skladu sa Pravilnikom o tehničkim standardima planiranja, projektovanja i izrade objekata, kojima se osigurava nesmetano kretanje i pristup osobama sa invaliditetom, deci i starim osobama, "Sl. glasnik RS", br. 22/15

Razvoj usluga socijalne zaštite na lokalnom nivou čiji su korisnici osobe sa invaliditetom (dnevni boravak za decu sa smetnjama u razvoju, dnevni boravak za odrasle osobe sa invaliditetom, pomoć u kući, lični pratilac deteta, personalna asistencija) je predviđen Zakonom o socijalnoj zaštiti³². Ovaj Zakon po prvi put predviđa usluge podrške za samostalni život – stanovanje uz podršku, personalnu asistenciju i obuku za samostalni život. JLS finansiraju usluge personalne asistencije. Sve usluge koje obezbeđuje JLS su definisane odlukom o uslugama i pravima građana u oblasti socijalne zaštite koju donosi JLS.

Obezbeđivanje jednokratne pomoći, pomoći u naturi i druge vrste materijalne podrške o kojoj odlučuje JLS, reguliše se lokalnom odlukom o uslugama i pravima građana u oblasti socijalne zaštite.

Dosadašnje praćenje i mapiranje usluga socijalne zaštite na lokalnom nivou je pokazalo veliku raznolikost među JLS kada je u pitanju broj i vrsta usluga socijalne zaštite za osobe sa invaliditetom. Iako je za očekivanje da ključni uticaj na razvoj ovih usluga ima iznos finansijskih sredstava u lokalnom budžetu, pokazalo se da nije uvek tako, odnosno da i manje razvijene JLS sa nižim budžetom ponekad imaju veći broj usluga socijalne zaštite za osobe sa invaliditetom nego razvijenije JLS. Najviše zastupljena usluga je dnevni boravak, kako za decu sa smetnjama u razvoju, tako i za odrasle osobe sa invaliditetom.

Značajan broj JLS je imao lokalne akcione planove (LAP) za osobe sa invaliditetom, u skladu sa prvom Strategijom³³, ali nema preciznih zbirnih podataka o tačnom broju takvih JLS. Takođe, nema dostupnih podataka o praćenju ili monitoringu i evaluaciji tih LAP-ova.

---

³² Zakon o socijalnoj zaštiti, "Sl. glasnik RS", br. 24/11.

³³ Strategija za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2007. do 2015. godine

4.2.2. Aktivnosti jedinica lokalne samouprave na unapređenju položaja osoba sa invaliditetom u skladu sa Strategijom za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom 2020-2024 i pratećim Akcionim planom 2021-2022

Buduće aktivnosti JLS na unapređenju položaja osoba sa invaliditetom u lokalnoj zajednici bi trebalo da budu u skladu sa prethodno grafički prikazanim okvirom. Kao što predviđa Akcioni plan za primenu Strategije za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine, za period od 2021. do 2022. godine, sve JLS u Srbiji su *učesnici* u realizaciji tog dokumenta. To znači da svaka JLS mora planski i organizovano da pristupi ostvarivanju aktivnosti u kojima, prema AP, ima učešća. Da bi se to postiglo, prikladno je da JLS izradi LAP-a za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom.

Strategija i Akcioni plan Strategije za period 2021-2022. godina, obuhvataju meru 3.1.1.: *U sva dokumenta javnih politika i propise uvesti obaveznu ex ante i ex post analizu efekata i učinaka u odnosu na položaj osoba sa invaliditetom, u skladu sa Zakonom o planskom sistemu.* S obzirom da je JLS učesnik u aktivnosti, nakon obavljene ex post analize efekata i učinaka dosadašnje primene aktuelnih javnih politika i propisa i procene njihovih efekata na osobe sa invaliditetom, potrebno je da se oni usklade/revidiraju polazeći od Strategije za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom. Svi revidirani dokumenti nakon predviđenog perioda svoje primene, treba da budu predmet ex ante analize efekata i učinaka.

Savet za osobe sa invaliditetom. Iako je već naglašeno da JLS nemaju obavezu da oforme ovakav savet, bilo bi značajno da to učine zbog brojnih uloga koje bi taj savet mogao da obavlja u razmatranju izazova socio-ekonomskog položaja osoba sa invaliditetom i pokretanje određenih inicijativa za unapređenje tog položaja i u primeni Strategije, odnosno LAP-a za osobe sa invaliditetom i drugih lokalnih strateških i planskih dokumenata koji se odnose na osobe sa invaliditetom. Neke od potencijalnih aktivnosti tog saveta su:

- Razmatranje pitanja u vezi sa primenom nacionalnih, pokrajinskih i lokalnih propisa kojima se uređuje položaj osoba sa invaliditetom;
- Davanje mišljenja o predlozima odluka i drugih akata koje donosi lokalna skupština kojima se uređuju pitanja od značaja za položaj i prava osoba sa invaliditetom;
- Razmatranje i iniciranje lokalnih aktivnosti koje doprinose boljem položaju osoba sa invaliditetom u skladu sa nacionalnom Strategijom unapređenja položaja osoba sa invaliditetom;
- Ostvarivanje saradnje sa organizacijama osoba sa invaliditetom na lokalnom, međupštinskom, pokrajinskom i nacionalnom nivou;
- Ostvarivanje saradnje sa predstavnicima medija radi obaveštavanja lokalne i šire javnosti u cilju podizanja nivoa svesti građana o potrebi unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u društvu;
- Praćenje ostvarivanja i zaštita prava osoba sa invaliditetom u lokalnoj zajednici;
- Razmatranje efekta primene lokalnih mera i aktivnosti u oblasti unapređenja položaja osoba sa invaliditetom, uključujući i izveštaj o primeni LAP-a za osobe sa invaliditetom i drugih strateških i akcionih dokumenata na lokalnom nivou koji su od značaja za položaj osoba sa invaliditetom;
- Razmatra i druga pitanja od značaj za poboljšanje položaja osoba sa invaliditetom u lokalnoj zajednici.

U sastavu lokalnog saveta za osobe sa invaliditetom obavezno bi trebalo da se nađu predstavnici osoba sa invaliditetom, odnosno njihovih organizacija i predstavnici JLS koji su svojim radom direktno vezani za pitanja položaja osoba sa invaliditetom. Poželjno je da članovi ovog saveta budu i predstavnici javnih preduzeća i ustanova od važnosti za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom (na primer, parking servis, centar za socijalni rad, lokalne ustanove zdravstva, obrazovanja, kulture, lokalne filijale NSZ i sl.), kao i predstavnici medija. Veoma je važno da bude zastupljeno više od jednog predstavnika organizacija osoba sa invaliditetom kako bi se obezbedilo adekvatno sagledavanje potreba osoba sa invaliditetom. Takođe je važno da sve organizacije osoba sa invaliditetom u lokalnoj zajednici učestvuju i dogovore se o delegiranju svojih predstavnika u savet.

Da bi se obezbedila sistematska primena dokumenata, važno da bude uspostavljen jednostavan i efikasan sistem praćenja/monitoringa. Monitoring će biti detaljno razrađen u narednim poglavljima, a ovde je samo nekoliko napomena o osnovnim elementima tog sistema.

Radna grupa/telo za praćenje/monitoring primene LAP-a za osobe sa invaliditetom i drugih strateških i planskih lokalnih dokumenata od značaja za položaj osoba sa invaliditetom. Ukoliko je formiran savet za osobe sa invaliditetom u JLS, onda bi ova radna grupa ili telo sa drugačijim nazivom, a istom funkcijom, trebalo da bude neposredno povezana sa tim savetom. Savet bi predlagao potencijalne članove radne grupe/tela. To bi mogle da budu osobe iz redova članova saveta, OCD osoba sa invaliditetom, javnih ustanova, kao i zaposlenih u JLS, uključujući i one zaposlene koji poseduju izvesna znanja o monitoringu i one koji se bave IT poslovima. Ovi poslednji su značajni za izradu sistema za monitoring (Excel tabela ili baze). Bilo bi poželjno da odluku o formiranju radne grupe za monitoring donese skupština JLS. Međutim, ukoliko iz određenih razloga to nije izvodljivo, potrebno je naći drugačije, adekvatno rešenje, primereno uslovima u konkretnoj JLS.

Mehanizmi za sprovođenje LAP-a za osobe sa invaliditetom. Posebno je važno da se uspostave i učine operativnim mehanizmi za sprovođenje Strategije za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom i LAP-a zasnovanog na Strategiji i nacionalnim AP:

- *Međusektorski protokoli* (prvenstveno, protokol između obrazovanja, zdravstva i socijalne zaštite u JLS, a poželjno bi bilo da se uključe i ustanove kulture i mediji) za primenu LAP-a;
- *Plan praćenja/monitoringa* LAP-a za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom i drugih strateških i planskih dokumenata koji se tiču položaja osoba sa invaliditetom. Taj plan bi trebalo da ima nekoliko obaveznih elemenata:
  - Sistem praćenja/monitoringa zasnovan na Excel tabelama ili odgovarajućoj bazi za monitoring koji obuhvata mere i aktivnosti u kojima učestvuje JLS, indikatore postignuća;
  - Vremenska dinamika unosa podataka u sistem (na primer, svakih šest meseci);
  - Vremenska dinamika pripreme izveštaja o ostvarenom praćenju/monitoringu i njegovog prezentovanja savetu za osobe sa invaliditetom (na primer, jednom godišnje);
  - Ex ante analiza efekata i formulisanje korektivnih mera;
  - Vremenska dinamika i nadležnost za usvajanje monitoring izveštaja (jednom godišnje, skupština JLS).

Ne zaboravite da...

- JLS je *učesnik* u primeni Strategije za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom za period od 2020. do 2024. godine i pratećeg Akcionog plana za period od 2021. do 2022. godine. Samo u jednoj aktivnosti – 1.1.2.5. Postavljanje opreme na putevima i saobraćajnicama kojima se obezbeđuje nesmetano kretanje osoba sa invaliditetom, JLS je nosilac aktivnosti.
- Najpogodniji način sprovođenja aktivnosti JLS je razvijanje i primena LAP za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom i primena revidiranih lokalnih strateških i planskih dokumenata koji se odnose na položaj osoba sa invaliditetom u raznim oblastima života lokalne zajednice.
- Veoma je važno uspostavljanje i rad lokalnog saveta za osobe sa invaliditetom zbog razmatranja lokalnih izazova za ovu društvenu grupu i primene LAP-a za osobe sa invaliditetom.
- Radna grupa za monitoring primene LAP-a za osobe sa invaliditetom i drugih lokalnih strateških i planskih dokumenata od značaja za osobe sa invaliditetom je neophodna kako bi se obezbedilo uspešno sprovođenje i praćenje realizacije svih ovih dokumenata.
- Za uspešnu primenu LAP-a za osobe sa invaliditetom i drugih relevantnih lokalnih strateških i planskih dokumenata, značajno je uspostavljanje operativnih mehanizama primene i monitoringa svih ovih dokumenata (kao što su različiti intersektorski protokoli, plan monitoringa itd.).

5. Šta je praćenje ili monitoring ostvarenih rezultata Strategije za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom 2020-2024?

Cilj poglavlja: razumevanje koncepta monitoringa i planskog pristupa procesu monitoringa Strategije na lokalnom nivou.

5.1. Monitoring kao proces

Postoji veliki broj definicija monitoringa, a ovde su navedene dve – jedna vrlo opšta i jedna koja se odnosi na strateške dokumente.

*Monitoring*³⁴ je sistemski i kontinuirani proces praćenja, kontrole i na osnovu toga izvođenja zaključaka o realizaciji i ostvarenju procesa, aktivnosti, ponašanja ili događanja. Postoji više od 27 sinonima, antonima, idiomatskih izraza i srodnih reči za monitoring, kao što su: nadgledanje, gledanje, praćenje, premer, posmatranje, čuvanje, kontrola i provera. Postoji više tipova monitoringa, od kojih navodimo sledeće:

- Nadgledanje procesa, koji se često naziva „praćenje aktivnosti “,
- Praćenje usklađenosti,
- Praćenje konteksta,
- Praćenje korisnika,
- Finansijsko praćenje,
- Organizacijski nadzor, ili praćenje organizacionih ponašanja, timova, grupa ili poedinaca,
- Praćenje i nadgledanje rezultata.

*Monitoring*³⁵ je kontinuirani proces preispitivanja konteksta programa i ostvarivanja izlaznih parametara (output) za korisnike, koji se odvija tokom sprovođenja programa sa namerom da se istovremeno isprave bilo kakva potencijalna odstupanja od definisanih operativnih ciljeva.

Na lokalnom nivou, monitoring podrazumeva sistematsko i redovno praćenje napretka u sprovođenju strategije i akcionog plana i merenje napretka koji je ostvaren tokom posmatranog perioda. U okviru tog procesa se prikupljaju podaci o dostignućima, količinama i iskorišćenim resursima. Na osnovu toga se meri u kom obimu su postignuti definisani ciljevi. Sve to pomaže da se identifikuju problematične oblasti ili oblasti sporog napretka i mogući razlozi za to, ali takođe i oblasti uspeha.

S obzirom da se za monitoring vezuju brojni pojmovi, a ne samo pojam „praćenje“, u daljem tekstu ćemo koristiti isključivo pojam „monitoring“.

³⁴ Prema, Ivanović, M. (2020): Monitoring i posmatranje (observation) – relevantne i validne istraživačke metode. Dostupno na: <https://www.miodragivanovic.com/monitoring-i-posmatranje-observation-relevantne-i-validne-istrazivacke-metode/>

³⁵ Prema: Monitoring i evaluacija strategija održivog razvoja. Izvor definicije: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluacija/evalsed/glossary/glosary_m_en.htm#Monitoring Dostupno na: <http://indicator.sepa.gov.rs/slike/pdf/o-indikatorima/prirucnik-lor>

5.2. Plan monitoringa i njegov značaj

Plan monitoringa je dokument koji pomaže da se prate i proveravaju rezultati intervencija – mera i aktivnosti u toku trajanja primene plana, programa ili projekta. U ovom slučaju je reč o LAP-a za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom i drugim lokalnim strateškim i planskim dokumentima koji se tiču položaja osoba sa invaliditetom u lokalnoj zajednici. Plan monitoringa je „živi“ dokument koji podleže redovnom ažuriranju. Iako svaki plan monitoringa ima svoje specifičnosti, svaki od njih sledi istu bazičnu strukturu i uključuje iste ključne elemente.

Značajno je da se plan monitoringa razvije pre početka bilo kakvih monitoring aktivnosti, tako da svim učesnicima u monitoringu bude jasno na koja pitanja proces monitoringa treba da odgovori. To će pomoći onima koji rade monitoring da odluče kako će da prikupljaju podatke kojima prate indikatore, kako će prikupljene podatke da analiziraju i na koji način će podaci iz monitoringa da se koriste za unapređenje primene LAP-a za osobe sa invaliditetom i drugih strateških i planskih dokumenata koji se odnose na položaj osoba sa invaliditetom u lokalnoj zajednici. Veoma je važno da se ima na umu da podaci iz monitoringa nisu korisni, sem ako ih ne upotrebimo za unapređenje i dokumenata i primene dokumenata koja su predmet monitoringa.

Plan monitoringa je potrebno razviti na početku primene LAP-a za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom.

Koraci u kreiranju plana monitoringa

1. Identifikovanje ciljeva LAP-a

2. Definisanje indikatora

3. Definisanje metoda prikupljanja podataka i vremenskog okvira

4. Identifikovanje uloga i odgovornosti u procesu monitoringa

5. Razvijanje plana analize i formata za izveštavanje

6. Izveštavanje nadležnih institucija i diseminacija rezultata monitoringa u javnosti

1. korak: Identifikovanje ciljeva LAP-a. S obzirom da je Strategija za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom već definisala opšti i posebne ciljeve koji su potom razrađeni i u pratećem AP za primenu ove Strategije u periodu 2021-2022, posebne ciljeve je potrebno preuzeti i u LAP za primenu ove Strategije. Iako je u ovom tekstu sve zasnovano na AP Strategije za period 2021-2022., proces, metodologija i sistemski pristup koji se ovde prezentuje odnose se i na naredni AP Strategije – za period 2023-2024. godina, kao i na monitoring različitih drugih lokalnih dokumenata.

2. korak: Definisanje indikatora. AP za primenu Strategije je već definisao *indikatore ostvarenosti (output indikatore)* koji prate koliko su planirane i primenjene aktivnosti bile uspješne u postizanju posebnih ciljeva. Ovi indikatori pomažu da se odgovori na pitanje „Da li je primenjenim aktivnostima postignuta neka pozitivna promena ili unapređenje?“ Definisani indikatori ostvarenosti treba da se preuzmu u LAP.

Potrebno je da LAP definiše *procesne indikatore* kako bi se pratio napredak u realizaciji. Ovi indikatori pomažu da se odgovori na pitanje „Da li se aktivnosti primenjuju onako kako je planirano?“ Procesni indikatori su najčešće broj određenih realizovanih aktivnosti i/ili procenat korisnika nekih usluga i sl.

Jedan od mogućih primera procesnih indikatora za LAP bi bio:

Posebni cilj	Mere i indikatori ostvarenosti mera	Aktivnosti u kojima je učesnik JLS	Procesni indikatori
1.1. Povećana društvena inkluzija osoba sa invaliditetom u svim oblastima društvenog života	Mera 1.1.1. Obezbeđivanje pune pristupačnosti objekata, javnih površina, informacija, usluga i proizvoda osobama sa invaliditetom	1.1.1.1. <u>Dosledno sprovođenje propisa u praksi, uz pojačavanje inspekcijskog nadzora, stalne obuke i sistemsko uključivanje pitanja pristupa tako da se programi, planovi i projekti obavezno razvijaju sa ugrađenom komponentom pristupačnosti, u skladu sa principom „Univerzalni dizajn“, uz unapređivanje i što veće korišćenje asistivnih tehnologija.</u>	1.1.1.1.1. Broj obavljenih pojačanih inspekcijskih nadzora, 1.1.1.1.2. Broj stalnih obuka o pristupačnosti, univerzalnom dizajnu i asistivnim tehnologijama za zaposlene u lokalnoj upravi i predstavnike OCD osoba sa invaliditetom, 1.1.1.1.3. Broj i struktura učesnika obuka 1.1.1.1.4. Broj razvijenih planova i projekta koji imaju ugrađenu komponentu pristupačnosti
	Indikatori ostvarenosti: Planiranje, projektovanje i izgradnja i dogradnja svih novih objekata, kao i rekonstrukcija i adaptacija svih postojećih objekata vrši se u skladu sa tehničkim standardima pristupačnosti	1.1.1.2. Kreiranje i sprovođenje operativnog plana za pristupačnost.	1.1.1.2.1. Kreiran i sprovodi se operativni plan za pristupačnost
	Broj sprovedenih mera izrečenih u postupku inspekcijskog nadzora zbog nepoštovanja tehničkih standarda pristupačnosti u izgradnji objekata i prostora	1.1.1.3. Formiranje fonda u nadležnosti MGSI za sprovođenje lokalnih akcionih planova za pristupačnost (otvoren konkurs preko cele godine).	1.1.1.3.1. Razvijen LAP za pristupačnost kojim se konkurisalo kod nadležnog fonda MGSI, 1.1.1.3.2. Iznos sredstava odobrenih na konkursu (ukoliko je LAP prihvaćen za finansiranje)
		1.1.1.6. Podrška projektima proizvodnje i emitovanja medijskih sadržaja pristupačnih osobama sa invaliditetom.	1.1.1.6.1. Broj podržanih projekata proizvodnje i emitovanja medijskih sadržaja pristupačnih osobama sa invaliditetom, 1.1.1.6.2. Ukupan iznos finansijskih sredstava za podržane projekte, 1.1.1.6.3. Prosečan iznos finansijskih sredstava po projektu
		1.1.1.7. Analiza pravnog okvira i propisa kojima je regulisana pristupačnost informacijama i komunikacija, a u pravcu sagledavanja načina za uređivanje obaveznosti obezbeđivanja komunikacione i	1.1.1.7.1. Broj i vrsta ³⁶ lokalnih propisa koji regulišu pristupačnost informacijama i komunikaciji u svim oblastima javnog i društvenog života

³⁶ Odluke, pravilnici i sl.

		informacione pristupačnosti i dostupnosti informacijama na srpskom znakovnom jeziku, Brajevom pismu, u audio formatu i pisanom srpskom jeziku u svim oblastima javnog i društvenog života.	
<p>Mera 1.1.2. Uključivanje osoba sa invaliditetom u politički, javni, kulturni, obrazovni i sportski život u zajednici</p> <p>Indikatori ostvarenosti:</p> <p>Broj pristupačnih izbornih mesta i glasačkog materijala za osobe sa invaliditetom</p> <p>Broj osoba sa invaliditetom na javnim funkcijama na republičkom, pokrajinskom i lokalnom nivou</p> <p>Broj i vrsta pristupačnih kulturnih, sportskih i drugih sadržaja</p>	1.1.2.2. Povećanje uključenosti u politički i javni život zajednice putem obezbeđivanja pristupačnih izbora – glasačkih mesta i izbornog materijala.	1.1.2.2.1. Broj pristupačnih glasačkih mesta u JLS, 1.1.2.2.2. Vrsta i broj pristupačnih izbornih materijala	
	1.1.2.3. <u>Obezbeđenje pristupačnosti sportskih, rekreativnih, kulturnih i sl. objekata, putem podrške projektima kojima se obezbeđuje pristupačnost ulaza, toaleta, liftova i sl., sportskih, kulturnih i dr. objekata i instaliranje vizuelne, svetlosne i zvučne signalizacije na sportskim, rekreativnim, objektima u kulturi i drugim sličnim objektima, što uključuje elemente obezbeđenja pristupačnosti informacija i komunikacija.</u>	1.1.2.3.1. Broj podržanih projekata za obezbeđivanje pristupačnosti sportskih, rekreativnih, kulturnih i sl. objekata 1.1.2.3.2. Ukupan iznos finansijskih sredstava za podržane projekte, 1.1.2.3.3. Prosečan iznos finansijskih sredstava po projektu	
	1.1.2.4. Formiranje fonda u nadležnosti MOS i MKI za sprovođenje lokalnih akcionih planova za pristupačnost ulaza, toaleta, liftova i sl., sportskih, kulturnih i dr. objekata i instaliranje vizuelne, svetlosne i zvučne signalizacije na sportskim, rekreativnim, objektima u kulturi i drugim sličnim objektima, što uključuje elemente obezbeđenja pristupačnosti informacija i komunikacija.	1.1.2.4.1. Razvijen LAP za pristupačnost kojim se konkurisalo kod nadležnih fondova MOS i MKI, 1.1.2.4.2. Iznos sredstava odobrenih na konkursu (ukoliko je LAP prihvaćen za finansiranje)	
	1.1.2.5. <u>Postavljanje opreme na putevima i saobraćajnicama kojima se obezbeđuje nesmetano kretanje osoba sa invaliditetom.</u> (JLS je nosilac aktivnosti.)	1.1.2.5.1. Broj puteva i saobraćajnica kojima se obezbeđuje nesmetano kretanje osoba sa invaliditetom	
	1.1.2.6. <u>Uvođenje pristupačnih sredstava javnog prevoza u drumskom i železničkom, vazdušnom i rečnom saobraćaju i pristupačnih stanica, putem izrade plana adaptacije autobuskih i železničkih stanica i nabavke pristupačnih sredstava javnog prevoza, izvođenjem</u>	1.1.2.6.1. Broj linija u nadležnosti JLS na kojima su uvedena pristupačna sredstva javnog prevoza, 1.1.2.6.2. Broj nabavljenih pristupačnih sredstava javnog prevoza	

		<u>adaptacije autobuskih i železničkih stanica, uključujući svetlosne i audio informacije, kao i postepenim uvođenjem pristupačnog prevoza.</u>	
<p>Mera 1.1.3. Pобољшanje kvaliteta života osoba sa invaliditetom i usvajanje programa deinstitutionalizacije, uz obezbeđivanje adekvatne podrške za život u zajednici i porodici, uključujući i razvoj usluga podrške za samostalni život u zajednici</p> <p>Indikatori ostvarenosti:</p> <p>Broj usluga podrške za samostalni život u zajednici i život u porodici</p> <p>Broj osoba sa invaliditetom kojima je obezbeđeno pristupačno socijalno stanovanje</p>		<u>1.1.3.2. Razvoj habilitacijskih i rehabilitacijskih usluga i kreiranje specifičnih mera podrške.</u>	1.1.3.2.1. Broj i vrsta razvijenih habilitacijskih i rehabilitacijskih usluga na lokalnom nivou, 1.1.3.2.2. Broj i vrsta kreiranih specifičnih lokalnih mera podrške osobama sa invaliditetom
		<u>1.1.3.3. Razvoj i unapređenje usluga za samostalan život osoba sa invaliditetom u sistemu socijalne zaštite.</u>	1.1.3.3.1. Broj i vrsta novorazvijenih lokalnih usluga socijalne zaštite za samostalni život osoba sa invaliditetom, 1.1.3.3.2. Broj i vrste unapređenja postojećih lokalnih usluga socijalne zaštite za samostalan život osoba sa invaliditetom
		<u>1.1.3.4. Podsticanje razvoja pluralizma pružalaca usluga socijalne zaštite uključivanjem OCD i drugih pružalaca usluga namenjenih osobama sa invaliditetom (putem konkursa za osnaživanje OCD, za licenciranje i pružanje usluga).</u>	1.1.3.4.1. Broj OCD koje su na konkursu dobile sredstva za licenciranje za pružanje usluga osobama sa invaliditetom, 1.1.3.4.2. Broj OCD koje su na konkursu dobile mogućnost za pružanje usluga socijalne zaštite osobama sa invaliditetom, 1.1.3.4.3. Broj i vrsta usluga socijalne zaštite koje te OCD pružaju
		<u>1.1.3.5. Podsticanje deinstitutionalizacije i transformacije usluga socijalne zaštite.</u>	1.1.3.5.1. Broj i vrsta usluga socijalne zaštite za osobe sa invaliditetom koje potpomažu deinstitutionalizaciju
		<u>1.1.3.6. Obnavljanje popusta za pojedine usluge, prava na invalidsku parking kartu, popusta za struju koji se obnavljaju svakih godinu dana – unaprediti sistem, umrežiti ustanove i pravilnike na osnovu kojih se popusti ostvaruju.</u>	1.1.3.6.1. Broj umreženih ustanova i pravilnika za ostvarivanje popusta za pojedine usluge za osobe sa invaliditetom na lokalnom nivou
		<u>1.1.4.1. Edukovanje i jačanje kapaciteta OCD, a posebno organizacija osoba sa invaliditetom koje zagovaraju unapređenje položaja osoba sa invaliditetom.</u>	1.1.4.1.1. Broj i vrsta treninga, seminara i radionica koje je JLS organizovala samostalno ili u saradnji sa nadležnim ministarstvom/ima na teme zagovaranja položaja osoba sa invaliditetom

<p>na svim nivoima</p> <p>Indikatori ostvarenosti:</p> <p>Broj tela na lokalnom, pokrajinskom i nacionalnom nivou u koja su uključeni predstavnici organizacija osoba sa invaliditetom</p> <p>Broj strateških dokumenata na lokalnom, pokrajinskom i nacionalnom nivou u čije planiranje, izradu i/ili evaluaciju su uključeni predstavnici organizacija osoba sa invaliditetom</p> <p>Uspostavljena jedinstvena baza podataka o udruženjima osoba sa invaliditetom i broju njihovih članova, koja se kontinuirano ažurira</p> <p>Unapređen položaj osoba sa invaliditetom na nacionalnom i lokalnom nivou i ojačani kapaciteti saveza udruženja i udruženja u sastavu saveza čiji je cilj unapređenje socijalno-ekonomskog i društvenog položaja osoba sa invaliditetom</p>	<p>1.1.4.2. <u>Realizacija projektnog načina finansiranja programa od javnog interesa koje sprovode udruženja osoba sa invaliditetom u različitim oblastima (kultura, informisanje, socijalna zaštita...).</u></p>	<p>1.1.4.2.1. Broj i oblasti konkursa za projekte udruženja osoba sa invaliditetom, Iznos dodeljenih finansijskih sredstava – ukupan, po oblastima i prosečno po projektu</p>
	<p>1.1.4.3. <u>Jačanje kapaciteta Saveta za osobe sa invaliditetom radi njegovog uključivanja u kreiranje i praćenje politika vezanih za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom, tako da Savet razmatra pitanja društvenog i ekonomskog položaja osoba sa invaliditetom i pokreće inicijative za unapređenje njihovog položaja, što obuhvata i veće uključivanje predstavnika udruženja osoba sa invaliditetom u rad ovog Saveta.</u></p>	<p>1.1.4.3.1. Broj, vrsta i učestalost dostavljanja informacija o društvenom i ekonomskom položaju osoba sa invaliditetom u JLS, Savetu za osobe sa invaliditetom³⁷</p>
	<p>1.1.4.4. <u>Razvoj sistema adekvatne multidisciplinarnе podrške osobama sa invaliditetom u JLS formiranjem saveta za osobe sa invaliditetom na lokalnom nivou ili sagledavanjem problema osoba sa invaliditetom u okviru postojećih tela na lokalnom nivou, radi sačinjavanja planova za uključivanje osoba sa invaliditetom i njihovih udruženja u život lokalne zajednice, uz uključivanje osoba sa invaliditetom u izradu planova i rad tela na lokalnom nivou.</u></p>	<p>1.1.4.4.1. Formiran funkcionalan lokalni savet za osobe sa invaliditetom, 1.1.4.4.2. Broj osoba sa invaliditetom – predstavnika OCD osoba sa invaliditetom uključenih u lokalni savet</p>
	<p>1.1.4.5. Sprovođenje analiza odnosno istraživanja radi identifikacije početne vrednosti pokazatelja mere.</p>	<p>1.1.4.5.1. Sprovedeno lokalno istraživanje radi identifikacije početne vrednosti pokazatelja/indikatora mere</p>

³⁷ Ovde se misli na nacionalni Savet osoba sa invaliditetom.

<p>Mera 1.1.5. Podizanje stepena informisanosti javnosti o pravima osoba sa invaliditetom i barijerama sa kojima se suočavaju u ostvarivanju prava i unapređivanje pozitivne slike o osobama sa invaliditetom kao titularima svih ljudskih prava.</p> <p>Indikatori ostvarenosti:</p> <p>Broj i vrsta manifestacija podržanih sredstvima iz javnih prihoda koje promovišu samostalni život osoba sa invaliditetom, na svim nivoima</p> <p>Broj pristupačnih internet prezentacija organa javne vlasti i nezavisnih tela na kojima se promoviše koncept invaliditeta zasnovan na ljud. prav. i nediskrim.</p>	<p>1.1.5.2. <u>Održavanje tribina, okruglih stolova i edukacija o osobama sa invaliditetom i njihovim sposobnostima.</u></p>	<p>1.1.5.2.1. Broj i tematika održanih tribina, okruglih stolova, edukativnih radionica i sl. o osobama sa invaliditetom za širu javnost</p>
	<p>1.1.5.3. <u>Organizaovanje seminara i obuka za stručne radnike u različitim oblastima za senzibilizaciju za rad sa osobama sa invaliditetom.</u></p>	<p>1.1.5.3.1. Broj i vrsta organizovanih seminara, obuka za stručne radnike radnike u različitim oblastima za senzibilizaciju za rad sa osobama sa invaliditetom</p>
	<p>1.1.5.4. <u>Promovisanje primera dobre prakse u pružanju podrške inkluziji osoba sa invaliditetom u društvene tokove.</u></p>	<p>1.1.5.4.1. Broj i načini promovisanja primera dobre prakse u različitim oblastima za senzibilizaciju za rad sa osobama sa invaliditetom</p>

3. korak: Definisanje metoda prikupljanja podataka i vremenskog okvira. Nakon kreiranja indikatora monitoringa, potrebno je da se donese odluka o metodama prikupljanja podataka i koliko često će različiti podaci biti beleženi kako bi se pratili indikatori. Odabrane metode prikupljanja podataka imaju značajne implikacije na izveštavanje o rezultatima. Monitoring LAP-a za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom će zahtevati multiple izvore podataka.

Najčešće korišćene metode su: intervju (sa korisnicima, predstavnicima ključnih aktera i sl.); dubinski intervju; fokus grupe; analiza medijskih sadržaja; grupna diskusija; analiza dokumentacije; analiza zvaničnih statističkih izveštaja (npr., DevInfo baza itd.).

Kada se odluči kako će se podaci prikupljati, neophodno je da se odluči koliko često će biti prikupljeni. Na to će uticati vremenska dinamika intervencija predviđenih LAP-om, raspoloživi resursi i slični činioci. Neki podaci će se kontinuirano prikupljati (kao, na primer, broj treninga), ali će se to beležiti svakih šest meseci ili jednom godišnje, u zavisnosti od monitoring plana. Drugi tipovi podataka, kao što su podaci zvanične statistike, prikupljaće se najverovatnije jednom godišnje.

Sledi primer metoda prikupljanja podataka i vremenske dinamike:

Indikatori ostvarenosti mere 1.1.	Metode prikupljanja podataka	Vremenska dinamika
<p>Indikatori ostvarenosti:</p> <p>Planiranje, projektovanje, izgradnja i dogradnja svih novih objekata, kao i rekonstrukcija i adaptacija svih postojećih objekata vrši se u skladu sa tehničkim standardima pristupačnosti</p> <p>Broj sprovedenih mera izrečenih u postupku inspekcijskog nadzora zbog nepoštovanja tehničkih standarda pristupačnosti u izgradnji objekata i prostora</p>	<p>Intervjui sa nadležnim donosiocima odluka,</p> <p>Fokus grupe sa zainteresovanim stranama (predstavnicima JLS, predstavnicima OCD osoba sa invaliditetom, predstavnicima javnih ustanova, mediji...),</p> <p>Analiza evidencije o sprovedenim merama</p>	<p>Jednom godišnje (na kraju godine)</p>
Procesni indikatori	Metode prikupljanja podataka	Vremenska dinamika
<p>1.1.1.1.1. Broj obavljenih pojačanih inspekcijskih nadzora,</p> <p>1.1.1.1.2. Broj stalnih obuka o pristupačnosti, univerzalnom dizajnu i asistivnim tehnologijama za zaposlene u lokalnoj upravi i predstavnike OCD osoba sa invaliditetom,</p> <p>1.1.1.1.3. Broj razvijenih planova i projekta koji imaju ugrađenu komponentu pristupačnosti</p>	<p>Analiza izveštaja (o inspekcijskom nadzoru, obukama, razvijenim projektima)</p>	<p>Kontinuirano</p>
<p>1.1.1.2.1. Kreiran i sprovodi se operativni plan za pristupačnost</p>	<p>Analiza izveštaja o sprovođenju operativnog plana za pristupačnost</p>	<p>Svakih šest meseci i na godišnjem nivou</p>

1.1.1.3.1. Razvijen LAP za pristupačnost kojim se konkurisalo kod nadležnog fonda MGSI, 1.1.1.3.2. Iznos sredstava odobrenih na konkursu (ukoliko je LAP prihvaćen za finansiranje)	Analiza izveštaja o LAP-u, Finansijska analiza utroška sredstava za realizaciju LAP-a	Svakih šest meseci i na godišnjem nivou
1.1.1.6.1. Broj podržanih projekata proizvodnje i emitovanja medijskih sadržaja pristupačnih osobama sa invaliditetom, 1.1.1.6.2. Ukupan iznos finansijskih sredstava za podržane projekte, 1.1.1.6.3. Prosečan iznos finansijskih sredstava po projektu	Analiza izveštaja o podržanim medijskim projektima pristupačnim osobama sa invaliditetom, Finansijska analiza utroška sredstava za realizaciju projekata	Kontinuirano, Na godišnjem nivou (finansijska analiza)
1.1.1.7.1. Broj i vrsta ³⁸ lokalnih propisa koji regulišu pristupačnost informacijama i komunikaciji u svim oblastima javnog i društvenog života	Analiza godišnjeg izveštaja odgovarajućeg sektora/odseka/odeljenja u lokalnoj upravi	Jednom godišnje

Beleženje prikupljenih podataka je izuzetno značajno za sve kasnije analize. Zato je važno da se uz pomoć IT stručnjaka kreira sistem beleženja i čuvanja podataka. S obzirom da će značajan broj podataka biti kvantitativni, potrebno je napraviti odgovarajuće Excel tabele u koje će se ti podaci unositi, a koje omogućavaju njihovo sumiranje, izračunavanje procenta, srednje vrednosti i/ili nekih drugih pokazatelja koji su potrebni za kasniju analizu i izveštaj o monitoringu. Kvalitativni podaci koji se budu prikupljali beležiće se u formi deskriptivnih izveštaja.

4. Identifikovanje uloga i odgovornosti u procesu monitoringa. Sledeći element plana monitoringa je onaj koji se odnosi na uloge i odgovornosti. Da bi se znalo ko šta treba da radi, važno je da se još u ranoj fazi procesa planiranja monitoringa odluči ko je odgovoran za prikupljanje i obradu podataka za svaki indikator, a ko za analizu, donošenje zaključaka i predlaganje eventualnih korektivnih mera. Na primer, logično je da određene podatke prikupljaju oni zaposleni u JLS čiji rad se tiče položaja osoba sa invaliditetom – predstavnici određenih sektora/odseka/odeljenja kojima su dostupni različiti izveštaji i drugi dokumenti značajni za pojedine indikatore. Oni te podatke dostavljaju radnoj grupi/telu za monitoring. Kvantitativnu analizu, uz pomoć odgovarajućeg softvera³⁹ bi trebalo da obavi neko od zaposlenih u IT sektoru u JLS ko je član radne grupe/tela. Analiza, donošenje zaključaka i predlaganje eventualnih korektivnih mera su u pretežnoj nadležnosti onih članova radne grupe/tela za monitoring koji su svojim stručnim kompetencijama i pozicijom više vezani za rad sa osobama sa invaliditetom – članovi iz reda zaposlenih u JLS i predstavnici OCD osoba sa invaliditetom, kao i ustanova obrazovanja, zdravstva i socijalne zaštite.

5. Razvijanje plana analize i formata za izveštavanje. Kada se podaci prikupe, neophodno je da se analiziraju i međusobno povežu kako bi se pratilo ostvarivanje mera i postizanje očekivanih rezultata. Plan monitoringa bi trebalo da uključuje deo sa

³⁸ Odluke, pravilnici i sl.

³⁹ Jedan od najčešće korišćenih softvera za obradu je SPSS čija je osnovna verzija dostupna on-line i besplatno.

detaljima o tome koji podaci će biti predmet analize i koji softverski program će se koristiti za analizu i izradu tabela za izveštaj. Da li će to biti već pominjane Excel tabele ili je potreban SPSS? To su važne odluke koje se blagovremeno moraju doneti.

6. Izveštavanje nadležnih institucija i diseminacija rezultata monitoringa u javnosti. Poslednji element monitoring plana opisuje kako i kome će se dostavljati informacije o rezultatima monitoringa, jer monitoring je proces koji se sprovodi sa određenom svrhom:

- Kako će se podaci iz monitoringa koristiti za informisanje zainteresovanih strana o realizaciji LAP-a za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom i drugih strateških i planskih dokumenata koji se odnose na osobe sa invaliditetom;
- Kako će to da doprinese modifikacijama i korekcijama, ukoliko su one neophodne;
- Kako će se podaci koristiti da unaprede primenu LAP-a i drugih strateških i planskih dokumenata koji se odnose na osobe sa invaliditetom?

Plan monitoringa treba da uključi planove za širenje informacija prema savetu za osobe sa invaliditetom, skupštini JLS, javnim ustanovama i OCD osoba sa invaliditetom. Te informacije je najbolje prezentovati na sastancima čiju učestalost takođe treba planirati. Između sastanaka, informacije se mogu dostavljati i elektronskim putem. Kada je u pitanju informisanje medija o postignućima monitoringa, značajno je da se planiraju konferencije za medije, kao i odgovarajuća saopštenja za medije.

Na sledećoj stranici je primer tabele koja može da bude pogodna za prikaz plana monitoringa i da olakša izveštavanje o obavljenom monitoringu.

**LAP za primenu
AKCIONOG PLANA**

Za sprovođenje Strategije za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine

Plan monitoringa LAP-a / izveštaj o ostvarenom

Posebni cilj	Mera	Indikatori ostvarenost i mere	Metode prikupljanja podataka i vremenska dinamika	Odgovornost za prikupljanje podataka	Aktivnosti (u kojima je JLS učesnik)	Procesni indikatori	Metode prikupljanja podataka i vremenska dinamika	Odgovornost za prikupljanje podataka	Napomena (planirano-ostvareno)
Ocena ostvarenosti (ostvarivanja) mera:					Ocena ostvarenosti aktivnosti:				
Podaci o ostvarivanju mera i aktivnosti iz drugih strateških i planskih dokumenata koji se tiču položaja osoba sa invaliditetom u JLS									
Naziv dokumenta:					Ostvarena postignuća:				
Naziv dokumenta:					Ostvarena postignuća:				

Ovakav plan monitoringa se može uraditi i kao Excel tabela. Bilo da je tabela u Word-u i Excel-u, zahvaljujući poslednjoj koloni – „Napomena“ i kolonama „Ocena ostvarenosti“, ona predstavlja i izveštaj o onom što je ostvareno. Na ovaj način se ceo proces monitoringa LAP-a pojednostavljuje. S obzirom da i u drugim strateškim i planskim lokalnim dokumentima možda postoje mere i aktivnosti od značaja za položaj osoba sa invaliditetom, dodati su redovi i kolone koji omogućavaju da se navedu i podaci o tome. Kao što je navedeno u koraku 6, značajno je navesti i kako će se obaveštavati nadležne institucije (na primer, skupština JLS i kako će se širiti informacije o rezultatima monitoringa.

Ne zaboravite da...

- Monitoring je sistematski i kontinuirani proces praćenja napretka u sprovođenju LAP-a i drugih dokumenata važnih za položaj osoba sa invaliditetom.
- Monitoring je podjednako važan kao i primena dokumenata koji su predmet monitoringa.
- Proces monitoringa mora da bude planiran unapred, zajedno sa izradom LAP-a za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom.
- S obzirom da su indikatori ostvarenosti već definisani Akcionim planom za primenu Strategije za period od 2021. do 2022. godine, u LAP-u je potrebno da se definišu procesni indikatori, metode prikupljanja podataka, vremenska dinamika i ko je odgovoran za prikupljanje podataka.

6. Radna grupa za monitoring

Cilj poglavlja: bolje razumevanje značaja radne grupe za monitoring, načina njenog formiranja i rada i uloge osoba sa invaliditetom u toj grupi.

6.1. Formiranje radne grupe za monitoring

Radna grupa za monitoring bi trebalo da bude *zvanično radno telo* koje, po mogućstvu, formira skupština JLS na predlog lokalnog saveta za osobe sa invaliditetom u saradnji sa sektorom/odsekom/odeljenjem gradske uprave nadležnim za društvene delatnosti i/ili pitanja socijalne zaštite, OCD za osobe sa invaliditetom i ustanovama od značaja za položaj osoba sa invaliditetom u lokalnoj zajednici (obrazovne, zdravstvene, ustanove socijalne zaštite). Već je napomenuto da ako nije izvodljivo da radnu grupu za monitoring formira skupština JLS, potrebno je naći drugo, ogovarajuće rešenje. Praksa rada različitih radnih grupa je pokazala da neformalne radne grupe čiji status nije ozvaničen odlukom o formiranju od strane određenog zvaničnog tela, suočavaju se sa izazovom u vezi njihovog statusa u javnosti, mandata i odgovornosti.

Nema nikakvih pravila o broju članova radne grupe za monitoring, ali opšta iskustva upravljanja i rada radnih grupa govore u prilog toga da ova grupa ne bi trebalo da ima previše članova, već da bude operativna i da svaki član ima svoju jasnu ulogu i zadatke. Isto tako je važno da se omogući brzo i jednostavno međusobno komuniciranje i to ne samo na sastancima, već i između njih. U tom smislu, radna grupa bi trebalo da ima sedam do devet članova. Broj članova je poželjno da bude neparan, što je važno ukoliko se neka odluka donosi glasanjem. Radna grupa može da ima veći broj saradnika koji doprinose prikupljanju različitih podataka za monitoring, ali nije neophodno da sve te osobe budu i članovi radne grupe. Radna grupa bi trebalo obavezno da uključi najmanje jednu osobu sa invaliditetom-predstavnika OCD osoba sa invaliditetom, a poželjno je da taj broj bude i veći – na primer, da trećinu radne grupe čine osobe sa invaliditetom. Međutim, od broja osoba sa invaliditetom u radnoj grupi važnije je koliko te osobe mogu i žele da budu aktivne u njenom radu. Radna grupa treba da izabere svog predsednika/koordinatora, odnosno osobu koja vodi grupu, planira aktivnosti, organizuje sastanke itd. Bilo bi idealno da to bude upravo neko od osoba sa invaliditetom. S obzirom da je radna grupa neposredno povezana sa lokalnim savetom za osobe sa invaliditetom, u članstvu radne grupe može da bude i neko od članova tog saveta.

Aktom o radu ove radne grupe (poslovnik o radu) bi trebalo da se reguliše mandat radne grupe za monitoring i očekivani rezultati i produkti njenog rada, kao što je izveštaj o monitoringu. Pored toga ovim aktom bi trebalo da bude predviđen broj i učestalost sastanaka radne grupe, kako i pod kojim okolnostima se održavaju (direktni sastanci, online sastanci i sl.), ko vodi zapisnik, ko i gde čuva dokumentaciju o radu radne grupe.

6.2. Učešće i izbor predstavnika organizacija osoba sa invaliditetom u radnoj grupi za monitoring

Jedan od principa za koji se zalažu osobe sa invaliditetom i njihove OCD je „Ništa o nama, bez nas“. Ovaj princip ukazuje na to da same osobe sa invaliditetom najbolje znaju sopstvene potrebe i probleme sa kojima se svakodnevno suočavaju, tako da je neophodno da učestvuju svuda gde se donose neke odluke koje se tiču položaja osoba sa invaliditetom u društvu. Princip „Ništa o nama, bez nas“ izražava duh Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom da će ostvarivanje prava, zastupanje i vođstvo osoba sa invaliditetom pružiti značajan doprinos ostvarivanju ciljeva Agende za održivi razvoj 2015-2030 i inkluzivnom društvu.

Iz upravo navedenih razloga, u radnoj grupi za monitoring je neophodno učešće bar jednog, a poželjno je i više predstavnika OCD osoba sa invaliditetom. Oni su autentični predstavnici krajnje korisničke grupe i kao takvi imaju višestruku ulogu:

- Presentovanje podataka o aktivnostima OCD osoba sa invaliditetom u onim aspektima LAP-a gde je to predviđeno, kao i o aktivnostima ovih OCD u primeni drugih lokalnih strateških i planskih dokumenata od uticaja na položaj osoba sa invaliditetom;
- Presentovanje uticaja ostvarenih aktivnosti LAP-a i drugih relevantnih strateških i planskih dokumenata, na osobe sa invaliditetom;
- Davanje sugestija za buduću primenu LAP-a i učešće OCD osoba sa invaliditetom u njegovoj primeni;
- Učešće u izradi monitoring izveštaja i presentovanja tog izveštaja široj javnosti itd.

Izbor odgovarajuće/odgovarajućih pojedinaca bi trebalo da naprave OCD osoba sa invaliditetom u saradnji sa lokalnim savetom za osobe sa invaliditetom. Lokalni savet za osobe sa invaliditetom bi trebalo da organizuje sastanak sa predstavnicima svih lokalnih OCD osoba sa invaliditetom i da im detaljno objasni značaj i mandat radne grupe za monitoring i ulogu predstavnika OCD osoba sa invaliditetom u toj grupi. Izbor predstavnika bi trebalo da bude stvar dogovora nakon diskusije i obrazloženja zašto se neko predlaže za članstvo u ovoj grupi. Poželjno je da se izbegne glasanje i da se odluka donese konsenzusom.

Jako je važno da se učešće u radnoj grupi predstavi kao ozbiljna i aktivna uloga, a ne kao element prestiža ili mogućnost da se predstavnik jedne od OCD osoba sa invaliditetom više približi lokalnim vlastima od drugih OCD osoba sa invaliditetom. Takođe je važno da se biraju osobe koje imaju ugled i poštovanje OCD osoba sa invaliditetom i otvorene su za komunikaciju sa svima o pitanjima osoba sa invaliditetom.

6.3. Javnost rada radne grupe za monitoring

Javnost rada radne grupe za monitoring se obezbeđuje putem nekoliko dokumenata i mehanizama:

- Poslovnik o radu radne grupe za monitoring;
- Zapisnici sa sastanaka radne grupe;
- Godišnji izveštaji o radu radne grupe i njegovo predstavljanje na sednici skupštine lokalne samouprave i
- Redovno periodično komuniciranje sa javnošću.

Poslovnik o radu radne grupe za monitoring je lokalni pravni akt kojim radna grupa propisuje svoju unutrašnju organizaciju i postupak rada. Poslovníkom se reguliše: ko čini radnu grupu i šta je njen mandat; kako se bira predsednik ili koordinator radne grupe; koje su dužnosti predsednika/koordinatora; koje su dužnosti članova radne grupe; rad i odlučivanje radne grupe – sazivanje sastanaka, tok i poželjna atmosfera na sastanku, načini odlučivanja, prekidi i odlaganja sastanka, zapisnik sa sastanka i još neke eventualne specifičnosti od značaja za rad radne grupe. Poslovník o radu donosi radna grupa za monitoring, a poželjno je da saglasnost na poslovník da lokalna skupština, jer se tako pridaje zvanična nota tom dokumentu.

Poslovník bi trebalo da predvidi i način i mesto čuvanja dokumentacije o radu. Poželjno je da se dokumentacija čuva u elektronskoj i pisanoj formi. Na primer, u elektronskoj formi može da je čuva predsednik/koordinator radne grupe, a u pisanoj formi osoba iz reda zaposlenih u JLS koja se u svom poslu bavi osobama sa invaliditetom.

U skladu sa duhom Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom i inkluzivnim praksama, bilo bi poželjno da predsednik/koordinator radne grupe bude osoba sa invaliditetom, ali na lokalnom nivou svaka radna grupa ima slobodu da bira osobu koja će obavljati ovu ulogu u skladu sa svojim potrebama i okolnostima u kojima radna grupa radi.

Zapisnik sa sastankom je osnovno sredstvo transparentnosti rada i potrebno je da bude dostupan svim ključnim akterima (JLS, lokalnom savetu za osobe sa invaliditetom, OCD osoba sa invaliditetom), a po potrebi i drugim zainteresovanim stranama, kao što su lokalne ustanove koje su značajne za položaj osoba sa invaliditetom.

Godišnji izveštaj o radu radne grupe za monitoring priprema sama radna grupa i prezentuje ga svom osnivaču (ukoliko je formalno formirana odlukom nekog organa ili tela JLS) ili ako to nije slučaj, predstavlja ga na jednoj od sednica skupštine JLS ili gradskog/opštinskog veća na kojoj se podnose izveštaji o primeni različitih lokalnih strateških i planskih dokumenata u toku prethodne kalendarske godine.

Redovno periodično komuniciranje sa javnošću bi trebalo da obuhvati bar dva obraćanja široj javnosti godišnje (šestomesečno i godišnje) i to na najpogodniji način – putem saopštenja za javnost dostavljenog lokalnim medijima, konferencije za medije i sl.

Radna grupa bi trebalo da ima mandat najmanje do kraja perioda primene Strategije i LAP-a, jer će već naredne, 2023. godine biti aktuelan novi nacionalni AP Strategije i njega takođe treba primeniti na lokalnom nivou.

6.4. Izveštaj o monitoringu primene LAP-a za osobe sa invaliditetom

Na kraju poglavlja 5 je navedena tabela koja može da se koristi za izveštavanje o monitoringu LAP-a za osobe sa invaliditetom i drugih lokalnih strateških i planskih dokumenata koji se tiču položaja osoba sa invaliditetom u lokalnoj sredini. Pored ove tabele, izveštaj bi trebalo da sadrži komentare sa ocenama ukupne ostvarenosti ciljeva i mera LAP-a i drugih lokalnih strateških i planskih dokumenata koji se odnose na osobe sa invaliditetom, objašnjenja razloga ukoliko eventualno nešto što je planirano nije ostvareno, kratak prikaz budućih planova, uključujući i kako će se u budućnosti ostvariti ono što u toku godine o kojoj se izveštava nije ostvareno, a prvobitno je planirano. U prilogu izveštaju trebalo bi da se nalaze tabele i grafikoni koji ilustruju najvažnije kvantitativne pokazatelje.

Kao što je već napomenuto, **godišnji izveštaj o monitoringu** se prezentuje najmanje jednom godišnje na sednici skupštine JLS ili gradskog/opštinskog veća, u zavisnosti od toga šta je prikladno rešenje za konkretnu JLS. Pre podnošenja izveštaja na sednici određenog tela ili organa JLS, poželjno je da se izveštaj prezentuje i razmotri sa lokalnim savetom za osobe sa invaliditetom. Tako se mogu dobiti korisne sugestije koje će se ugraditi u finalni tekst izveštaja.

Izveštaj može i poželjno je da se priprema dva puta godišnje – kao šestomesečni koji je više internog karaktera i koji razmatra radna grupa zajedno sa lokalnim savetom za osobe sa invaliditetom i kao već pomenuti godišnji izveštaj. Svrha šestomesečnog izveštaja je da se proveri kako i koliko se aktivnosti realizuju u skladu sa LAP-om i planom monitoringa. Šestomesečni izveštaj je kontrolnog karaktera i usmerava dalju primenu i monitoring LAP-a.

Godišnji izveštaj o monitoringu bi trebalo da predstavi predsednik/koordinator radne grupe za monitoring. Nakon prezentovanja i eventualnog usvajanja⁴⁰ ovog izveštaja

---

⁴⁰ Izveštaj se usvaja znaničnom odlukom ukoliko je radna grupa formalno formirana od strane nekog tela ili organa JLS. Ukoliko nije, izveštaj se razmatra i prihvata kao informacija o postignućima u oblasti unapređenja položaja osoba sa invaliditetom.

potrebno je da se on postavi na zvaničnu internet stranicu JLS i tako postane javno dostupan svima zainteresovanim stranama, uključujući i najširu javnost. Poželjno je da se održi i konferencija za medije i pripremi saopštenje za javnost koje bi se prezentovalo na toj konferenciji i postavilo i na internet stranicu JLS. To saopštenje bi trebalo da naglasi najznačajnija postignuća u realizaciji ciljeva i mera LAP-a za osobe sa invaliditetom u prethodnoj godini i drugih strateških i planskih dokumenata koji se odnose na položaj osoba sa invaliditetom.

Ne zaboravite da...

- Poželjno je da radna grupa za monitoring LAP-a i drugih lokalnih strateških i planskih dokumenata od značaja za osobe sa invaliditetom bude formirana kao zvanično radno telo skupštine JLS. Ukoliko to nije moguće, potrebno je da se pronađe drugačije rešenje u skladu sa konkretnim prilikama u JLS.
- U radnu grupu treba da bude uključen najmanje jedan, a poželjno je i više predstavnika OCD osoba sa invaliditetom.
- Predsednik/koordinator radne grupe bi trebalo da bude osoba sa invaliditetom.
- Izbor članova radne grupe iz reda OCD osoba sa invaliditetom treba obaviti u saradnji sa lokalnim savetom za osobe sa invaliditetom, nakon diskusije, dogovora i ako je to moguće – konsenzusom.
- Rad radne grupe je javan, jer radna grupa donosi svoj poslovnik o radu, zapisnike sa sastanaka, podnosi izveštaje i redovno periodično komunicira sa javnošću.

Sada još ostaje da primenite ovaj Vodič i učinite korak ka unapređenju položaja osoba sa invaliditetom u vašoj jedinici lokalne samouprave!